

ભૂમિકા.

[પહેલી આવૃત્તિ]

આપણા દેશની સ્ત્રીઓની ઉન્નતિમા આપણી ઉન્નતિ સમા-
યલી છે, આપણા દેશની સ્ત્રીઓના સુખમા આપણું સુખ સમા-
યલું છે. એ ઉન્નત લાવનાને અંગે હાલમા ગુજરાતમાં સ્ત્રીકેળ-
વણીનો પ્રચાર દિન પ્રતિદિન વધતો જાય છે. સ્ત્રીઓને સાદું,
સરસ અને ઉપયોગી વાચન આપવાનો વિચાર દરેક સ્થળે પ્રસરી
રહ્યો છે. સ્ત્રીઓમા વાચનનો શોખ વધે; કેળવણીના શુભ સૂત્રોથી
તેમનું જીવન અંકિત થાય; ગુજરાતમા જે નવીન ચેતનની ગૂંચળા
થઈ છે તેમા ગુર્જર-સુંદરીઓ ઉપયોગી લાવ ભજવે, એ ગુજરા-
તના દરેક સંપૂર્ણતા આતર ઇચ્છા છે—હોવી જોઈએ દૂંઠમા ગુજરા-
તમા સ્ત્રીઉપયોગી સાહિત્યની વૃદ્ધિ અર્થે જેટલા પ્રયત્નો થાય
એટલા વધારે જરૂરિયાતના છે.

સ્ત્રીવર્ગમા ગીતગરબા ને રાસની અસર હંમેશા ઘણી સચોટ
થાય છે. કુદરતે તેમનામાં મીઠો કંઈ અને મધુર હલક આપેલી
હોવાથી ગીતથી જે આદિલનો ઉત્પન્ન થાય છે તેની અસર દરેક
હૃદયમા થાય છે—થવી જોઈએ. ગુજરાત જ જેની જનની છે એવા
ગરબા, રાસ અને ગીતો આજે પણ ગુજરાતના (ગુજરાતમાં
કાઠિયાવાડનો સમાવેશ ગણેલો છે) ખૂણેખૂણામા રાજમહેલથી
તે ખૂંપડીમા વિકાન તેમ જ અમણ સ્ત્રીવર્ગમા ઉત્સાહ અને ઉમ્-
ગથી ગવાય છે. ગુજરાતમા સરસ્વતીદેવીનો પ્રથમ પ્રસાદ મેળવનાર
નાગર-સત્રારીઓ તેમ જ અન્ય ઉચ્ચ કોશમાં ગરબી-ગરબા ને
રાસ લેવાનો પ્રચાર બહુ જ સારા પ્રમાણમાં છે. તેઓના વર્ગમા

ગનાતા ગીતો ધણા ઉપયોગી થઈ પડે છે અને પોતાના જ્ઞાનપ્રભાવથી આ સત્તારીઓ ગુજરાતની પ્રગતિમાં મુખ્ય ભાવ બનવે એવી દરેક આશા તેમને માટે રાખી શકાય છે સૌરાષ્ટ્ર તેમ જ હાલાર દેશના ધણાખરા લાગમા જો કે સ્ત્રીઓ અલાણ હોય છે છતાં પણ ત્યાંની ઇતિહાસપ્રસિદ્ધ રજપૂત જાતિ તેમ જ ખવાસ, આદિ, મેર વગેરે જાતિની સુદરીઓ જે ગીત તથા રાસ લે છે તે બેશક એક વખત અનુભવના યોગ્ય છે તેઓના કોકિલ-કંઠ સાથે સાદુ વૃત્ત અને તેમની મધુર હલક સાથે નિદોષતા, ઉત્સાહ અને ઉમંગ જોતા એવા થોડા જ મનુષ્ય હોય છે કે જેનું હૃદય આ નિદોષ આનંદથી દ્રવતું ના હોય કેટલાક નાના ગામડાઓમાં દરેક પૃથ્વીમાંએ ચાંદનીમાં સ્ત્રીઓ રાસ લે છે ગામડાની શાંતિ, આમ્ય પોપાક, આમ્ય ભાખા, મીઠો કંઠ, ચાંદનીનો મુદર બોમમડપ-એમાં એક સુદરી ધીમું ધીમું ટોનક વગાડતી હોય ત્યારે ગરબા, ગસડા તથા ગીતની હલક ને હીચ સાબળવી-અનુભવવી એ પણ જીવનની એક અણમૂલ ધડી છે એમ વગર શકાએ કહેવું જોઈએ તે જ પ્રમાણમાં શહેરમાં શરદુત્સવ-પ્રસંગે શહેરની નાજુક સુદરીઓના ઘટ્ટીના જેવા મૃદુ સ્વરમાં ગવાતા ગંગાઓથી જે આનંદ મળે છે તે અવર્ણનીય છે

જમનાનો ખદનાયો છે સર્વ રથજે કેળવણી, દેશ-સેવા અને બાકુ-પ્રેમનો ધ્વનિ ગાજી ગ્હો છે એ વખતે સ્ત્રીવર્ગમાં ગવાતા ગીતોમાં કંઈ નવું ચેતન સ્પુરે એવા ગરબા, રાસ તથા ગીતમાં જો દેશોન્નતિના, બાકુ-પ્રેમના અને એકતાના શુભ વિચારો દાખન થાય તો ભવિષ્યની પ્રગતને ધણુ ઉપયોગી થઈ પડે, એ સર્વ કબૂલ કરે છે

ગુજરાતમાં “ ઇંદુકુમાર ” થી સ્નેહ-પ્રેમની ભાવના સતેજ કરનાર રી કેવિ નાનાનાના “ નાના નાના રાસ ” વાગ્યા પછી મને સ્ફુરણ થઈ કે આ હોન જોગ વધારે ખેડાય તેમ વધારે લાભપ્રદ

છે, તેમ જ તે વધારે જરૂરું છે. આ નાનકડા “રાસમંદિર”નો ગુર્જર-પ્રગ્નમાં દેખાવ એ સ્ફુરણાને અંગે થયો છે, એટલે રા. કવિનો હું સહૃદય આભારી છું. એ ઉપરાંત મને જેમ યાદ છે તેમ, મારી સ્વર્ગસ્થ ભગિની મારા બાળપણમાં માતા બ્યારે ગૃહકાર્યમાં હોય ત્યારે મને ખુશી રાખવા જે જે ગીતો ગાતી તેના સૂર, તેની હલક અને તે ગીતોના બણકાર હજુ પણ મારા કર્ણમાં રમી રહેલા હોય તેમ બાસ થાય છે. તે આધારે આ “રાસમંદિર” લખાયું હોય તો કંઈ પણ શંકા નથી; અને આજે મારી એ સ્વર્ગસ્થ બહેન સ્વર્ગમાંથી પણ પોતાના ગીતનો પ્રતિધોષ સાંભળી ખુશી થતી હોય એમ મને દેખાય છે. મારી પાસે જે હાલરડું હંમેશા ગાવામાં આવતું હતું તેનો જ રાગ “વીરનું હાલરડું” એ રાસમાં મેં બિતાયો છે.

આ “રાસમંદિર” માં બની શકે તે પ્રમાણમાં સ્ત્રીઓ સહેલાઈથી ગાઈ શકે તેવા લોકપ્રિય ઢાળ આપ્યા છે; છતાં કેાઈ કેાઈ ઢેકાણે સાખીઓ બિમેરી છે અને મૂળ ઢાળમાં યોગ્ય પ્રમાણમાં શબ્દોનો ફેટલોક ફેરફાર કર્યો છે. વિષયોમાં જેમ બને તેમ સહેલાઈથી સમજી શકાય, વિચારશ્રેણિનું ખંડન ન થાય, એવા સાદા પ્રસંગો ગોઠવ્યા છે. “સહુ સાથે મળી”, “એકતા”, “ગૃહ-કેળવણી”, “સુંદર ગૃહ”, “સાસરિયું” ઇત્યાદિ ઘણાખરા રાસમાં સ્ત્રીધર્મ, ગૃહકેળવણી, બાંકુપ્રેમ, સેવાધર્મ, સંપ, સ્વદેશપ્રીતિ, વગેરેના વિચારો બિતાર્યા છે. “ગોવાલણુ”, “બાળપણની ઝાંખી યાદ”, “મુગ્ધાતું પ્રથમ પત્રવાંચન”, “પાણી-શોરકે” ઇત્યાદિ રાસ નિર્દોષ આનંદને અર્થે યોજેલા છે. બની શકે ત્યાં સુધી બાપા સરળ અને સ્ત્રીઓ સમજી શકે તેવી રાખી છે. ગુર્જરી ભાષાની મૃદુતા, માધુર્ય અને લાલિત્ય તેમાં જળવાય છે કે નહિ, તેની તુલના સંગીતરસિક સન્નારીઓ તેમ જ વાચકવર્ગ પર મૂકવી વધારે યોગ્ય છે. મારી એવી સતત ઇચ્છા છે કે ગુજરાતની ગૃહકુળેમાં

ગીત-ગરબા-રાસ ચિરંજીવ રહી ગુજરાતમા શુભ આદોલનો પ્રસરાવે
અને ગુજરાત હિંદની પ્રગતિમા પોતાનો પણ કંઈ અંશ અર્પવામા
સામર્થ્ય ધરાવે.

સંગીતરસિક સન્નારીઓને આ “ રાસમંદિર ” જલ્દીથી મળી
શકે તે માટે મારા આત્મબળુ રા. રા. સત્ત્વમુખરામ વીરસુખરામ
હોરા, બી એ એમણે મારામા વખતોવખત એ વિચારને ઝુકાવી
અને પોથી ત્વરાથી આ નાનકડું પુસ્તક બહાર ‘પડાવ્યું’ છે, તેને
માટે તેમનો હું હમેશનો આભારી છું. તેમ જ વખતોવખત યોગ્ય
શ્રુતના તથા મારા અન્ય રોકાણોમા મને આ પુસ્તકને લગતી કેટ-
લાક પ્રકારની ઉપયોગી મદદ કર્યા માટે મારા મિત્રો રા રા. નટવર-
લાલ કરસનદાસ ચાણાવાળા તથા રા. રા. નૃસિંહપ્રસાદ ત્ર્યંબકનાથ
વેઘનો હું આ તકે આભાર માનું છું.

અંતમા બાલિકા, મૃદિણી તથા માતા તરીકે ગુર્જર-સુંદરીઓ
પોતાના કર્તવ્યનું પરિપાલન કરે, સેવિકા બની દેશભાડુના હુબ
નિવારે તેમ જ મારા ગુર્જર ભાડુમા સેવાધર્મના, કેળવણીના અને
દેગોદારના શુભ વિચારો ગ્રેરે, એવી ગ્રેમસ્વરૂપ પરમાત્માને નમ્ર
પ્રાર્થના સાથે સાહિત્ય-મંદિરમા ગુર્જરી દેવીના ચરણમા આ
ગુપ્ત ધરતા હૃદયમા અવર્ણનીય આનંદ થાય છે.

વસંતપંચમી
મુંબાઈ
સપ્ત ૧૯૭૧

}

ગોકુલદાસ દ્વારકાદાસ રાયચુરા.

આદિવચન.

[આવૃત્તિ ખીજ]

રાસમંદિરની પહેલી આવૃત્તિ પછી આજે આ ખીજ આવૃત્તિ પ્રગટ થાય એ સમય દરમ્યાન મહાગુજરાતની ગૃહલક્ષ્મીઓએ રાસ-સાહિત્યની રસમડલીઓ જમાવી છે આજે કાવ્યપ્રદેશમાં રાસ-સાહિત્ય માનભયુ^ર સ્થાન ભોગવતું થયું છે, ઠેર ઠેર રાસની રમઝડ જામતી જાય છે અને રાસયુગની રસભરી ગત્રીનો ચંદ્રમા આજે ગુર્જરસુંદરીને આગણે આગણે દૂધના તેજ પૂરી રહ્યો છે. એવે વખતે રાસમંદિરની ખીજ આવૃત્તિ સત્વર બહાર પડે એ માટે સંગીત-રસિક બહેનો અને કેટલાક રોહી મિત્રોનો ખાસ આગ્રહ વધ્યો. પરિણામે 'શારદા' પુસ્તકપ્રકાશન વિભાગની ૧૯૨૮ ની યોજનામાં આ ખીજ આવૃત્તિને સ્થાન મળ્યું આ ખીજ આવૃત્તિ ક્યારની જે ગુર્જરસુંદરીઓના કંકભવમાં આવી ગઈ હોત, પણ મારા જાહેર-જીવનના અન્ય રોકાણોને લીધે અત્યારસુધી તેમ બની શક્ય નથી તેથી રાસપ્રિય બહેનો મને જરૂર ક્ષમા કરે.

રાસમંદિરના રાસ આજે કન્યાશાળાઓમાં, જાહેરસમેલનોમાં, સરકારી કુટુંબોમાં અને ગુર્જરસુંદરીના મીઠા હલકભર્યા કોઝીવક ઠંભા યોગ્ય સ્થાન પામેલ છે સંગીતપ્રિય ગુજરાતે એને સત્કારેલ છે, અને આજે આ ખીજ આવૃત્તિ, કે જેમાં કેટલાક નવા રાસ જોમેયાં છે, એનો પણ સુદર સત્કાર થશે એવી મારી દૃઢ અદ્દા છે

રાસમંદિરની આ ખીજ આવૃત્તિ સચિત્ર બની છે, અને રા રવિશંકર પડિત બી એ, જેવા કલાભર્યા અને પ્રસિદ્ધ ચિત્રકારનો એ વિષયમાં મને સહકાર મળ્યો છે, એ માટે એ બધુંનો આભાર

બાપા અને જોડણીની દૃષ્ટિએ આ આવૃત્તિની શુદ્ધિ જાળવવા માટે આપણા જાણીતા યુવાન બાપાશાસ્ત્રી, મારા મિત્ર રા. ભરતરામ ભાનુસુખરામ મહેતાએ આ પુસ્તકના છાપકામ ઉપર દેખરેખ રાખી મને આભારી કર્યો છે. એ બંધુનો એ માટે હું તકલી બન્યો છું.

ગુર્જરસુંદરી આ રાસમંદિરના રાસ જીલે અને જીલાવે એ આશાસહિત એ રાસભક્ત ગુજરાતથી બહેનને આવેને વર્ષે 'શારદા' પુસ્તકપ્રકાશન વિભાગ તરફથી 'રાસવલ્લભ' નામક મારા નવા પચાસ રાસનું પુસ્તક આપવાનું વચન આપું ?

‘આનંદભવન’

ચોરવાડ

ભાદરવી પૂર્ણિમા સં. ૧૯૮૪

ગોકુલદાસ દ્વારકાદાસ રાયચુરા.

રા. રાયચુરાકૃત અન્ય પુસ્તકો.

સ્નેહપૂર્ણા (સચિત્ર)	રૂ. ૩-૦-૦
રાયચુરાની રસીલી વાર્તાઓ (સચિત્ર) આવૃત્તિ ૨ છ	૧-૮-૦
વ્યાસજીની વાર્તાઓ (સચિત્ર)	૧-૮-૦
કાઠિયાવાડની લોકવાર્તાઓ (સચિત્ર)	૧-૮-૦
કાઠિયાવાડી દુદા (સચિત્ર)	૧-૦-૦
સોરઠી વીરાંગનાની વાર્તાઓ (સચિત્ર) તૈયાર થાય છે.	૨-૦-૦
રસિયાના રાસ (સચિત્ર)	૧-૦-૦
કાઠિયાવાડની લોકવાર્તાઓ (ભાગ ૨ જો)	૧-૮-૦
નવંગીત	૦-૬-૦

મળવાનું ઠેકાણું:

પુસ્તકાલય સહાયક મંડળ લી. વડોદરા
મિસર્સ બેચર મેથલ એન્ડસન્સ, રાજકોટ.

સ્વ. મૌ. ઉમિયાગૌરી ર. ઠક્કર.

અર્પણ

—૧૬૬—

ગૃહિણીના કલ્લોલ જેને ગૃહઆંગણે
નિત્ય થતા હતા, માતાનાં વાતસલ્ય જેના
જીવનમાં સહાય ભરપૂર હતાં, સ્ત્રીજીવનના
ઉદ્ધારની વાતે જેને શબ્દે શબ્દે ભરી હતી,
એવાં સ્વર્ગસ્થ બહેન સૌ. ઉમિયાગૌરી
રતિલાલ ઠક્કરને આ 'રાસમંદિર' ની
ખીજ આવૃત્તિ અર્પણ કરતાં આનંદ
થાય છે.

—રાયચુરા.

અનુક્રમણિકા.

વિષય	પૃષ્ઠ
રાસમંદિરે ...	૧
સહ સાથે મળા ! ...	૨
હો ! શાળી ...	૪
બાબલડી ! ...	૫
ગુરુદેવ આવો ને ! ...	૭
ગૃહકેળવણી ...	૯
નવરંગી કૃષ્ણાં ...	૧૦
પુરુષ-પ્રકૃતિ ...	૧૧
જીવન-ખાત ...	૧૨
વાંસલડી ...	૧૩
ગોવાલજી ! ...	૧૪
સુંદર ગૃહ ...	૧૬
પ્રેમ કે કર્તવ્ય ...	૧૭
એકતા ! ...	૨૦
સમજીને ચાલો હો ! બહાણાં ...	૨૧
બહાણા રસમાળા ! ...	૨૩
મુગ્ધાનું પ્રથમે પ્રતિવાચન... ...	૨૫
સાસરીયું ...	૨૭
બહાણા આવોરે ! ...	૨૮
જન મા'ને ...	૨૯
હરજો કેસરીયાં ...	૩૦

વિષય					પૃષ્ઠ
સેવાનો ધર્મ સ્વીકારો	૩૧
વીરુદ્ધ હાથરુદ્ધ	૩૨
ભવિષ્યની ખેંચડી !	૩૪
જીવન રથ	૩૬
માડી	૩૮
પ્રજા પ્રિયતમ	૩૯
અમારા અવાસમાં	૪૦
હમે !	૪૧
કાપડડી	૪૨
ધંધર	૪૪
સહયુક્ત સદન	૪૬
મારો ભેખ	૪૭
બાળપણની ઝાંખી યાદ	૪૮
ફૂલોનું ફૂલ !	૪૯
રથવાટ શોભી રહીરે	૫૧
વિશુદ્ધ ધાટ	૫૩
ઠોમુદી મહોત્સવ	૫૪
મારા સ્વામી	૫૬
વીરનાં લગ્ન	૫૮
પાણી-રોરડે	૬૦
મુજ ગામડે !	૬૨
નાથપેલી વેરાગણ	૬૪
સેવાનાં સંત	૬૫
મિત્રનું સંમેલન	૬૭
રખાએ !	૬૮

વિષય					પૃષ્ઠ
સદા સેવુ'.	૬૮
જગતના રાસ ! !...	૭૧
અતિથ્ય સત્કાર	૭૨
યાચના !	૭૫
લગ્ન પ્રતિયા	૭૭
ગૃહિણી ગૃહદેવી	૭૯
ચૂકશોમાં	૮૦
એકતાનાં મૂલ	૮૩
રામનામ	૮૩
સૌંદર્યદેવ	૮૫
પ્રિયતમને પ્રભ	૮૬
ખજાણને અરણ	૮૮
જલક્રીડા	૮૯
હસતી સુંદરીઓ	૯૧
શીંચકો	૯૩
નાથનાં દર્શન	૯૫
ગૃહિણીનું સ્વપ્ન	૯૭
નાથેર દેશમાં ને	૯૯

[ચિત્રકાર.]

મુગ્ધાનું પ્રથમ પત્રવાંચન

[ડૉ. નરિશંકર પંડિત.]

પૃષ્ઠ ૨૫

રાસમંદિરે ✓

(દાળ: પ્રગટયા શ્રીકૃષ્ણ મન લાવતા રે લોલ !)

બે'નાં ! પધારો રાસમંદિરે રે લોલ:

રાસના વિલાસ અણુમૂલ લે !

બે'નાં ! પધારો રાસમંદિરે રે લોલ.

મંદિર શણગાર્યું રમેહ-ફૂલડે રે લોલ:

સુંદર છે શબ્દ-સુવાસ લે !

બે'નાં ! પધારો રાસમંદિરે રે લોલ.

ઝૂલે તોરણ સૂર-તાલનાં રે લોલ:

ઝળકે માણિક્ય સમ લાવ લે !

બે'નાં ! પધારો રાસમંદિરે રે લોલ.

નીતિ-કુંકુમલયું આંગણું રે લોલ:

પૂરી રંગોળી-સફળોધ લે !

બે'નાં ! પધારો રાસમંદિરે રે લોલ.

આશાભરી મારી બે'નડી રે લોલ:

આશાભર્યા મારા રાસ લે !

બે'નાં ! પધારો રાસમંદિરે રે લોલ.

સહુ સાથે મળી !

(લાળ: રાતલડી રળિયામણી, મનમોહનજી !)

બે'નાં ! આવો રાસ ઝીલવા, સહુ સાથે મળી !

ગાઓ ગમતે ફૂંકાં ગીત:

શાણી સાહેલી, સહુ સાથે મળી !

વિદ્યારૂપી બાગમાં, ગૃહકેળવણી વેલ;

ધર્મપાણીથી સીંચતાં, તોડે મનના મેલ.

ફરવા બાંધો બે બાગમાં, સહુ સાથે મળી !

એ સુંદર સુવાસિત લે'ર:

રસથી લેલે રે, સહુ સાથે મળી !—બે'

નીતિમંદિરમાં સદા, ધરી પ્રભુનું ધ્યાન;

કરો બંદગી સર્વદા, મનથી થઈ નિષ્કામ.

ગાઓ ગાથા સદા સત્યની, સહુ સાથે મળી !

પ્રભુપ્રેમ તણા જે પાઠ:

નિત્યે પઢેલે રે, સહુ સાથે મળી !—બે'

સંસારી શાળા મહી, શીખેલે સ્ત્રીના ધર્મ;

ક્ષમા દયા ને પ્રેમથી, કરેલે સઘળાં કર્મ.

સંપી ચાલો સખી સ્નેહથી, સહુ સાથે મળી !

ઘરની શોભા ગૃહનાર:

શાણી સમજે રે, સહુ સાથે મળી !—બે'

એક એક દાણો લઈ, મહેનત કરી અપાર;
 કીડી પણ ઉઘોગથી, લરે નિજ કોઠાર.
 આળસ ત્યાગી સંચરો, સહુ સાથે મળી !
 અની ઉઘોગી નિત્યે બે'ન:

જગમાં ચાલો રે, સહુ સાથે મળી !—બે'નાં
 શિયળ તણી સાડી સળે, જેમાં સફળુષ્ટાર;
 સફવચન સત્કાર્ય ને સફવિચાર શણગાર.
 પહેરો પોષાક એ પ્રેમથી, સહુ સાથે મળી !
 જેણે શોભા ધરે સંસાર:
 ગીતકાં ગાઓ રે, સહુ સાથે મળી !—બે'નાં

હો ! શાણી

(લાળ: ગંગાની ગળણી ને જમનાનાં પાણી.)

નેહનાં નયણાં ને મંજુલ વાણી,
સાસરિયે જઈ ધરજે હો ! શાણી;
વા'લેરાં વા'લેરાં વચનોની લા'ણી,
સાસરિયે જઈ કરજે હો ! શાણી.

સ્નેહનું મંદિર ને શાંતિની શાળા,
ગૃહને બનાવી રે'જે હો ! બાળા;
સ્વામીની સેવાના પાઠો રસાળા,
ધ્યાન ધરીને પઢજે હો ! બાળા.

કુટુંબપ્રેમી ને સંસારે રહેમી,
સ્નેહી સુધા સમ બનજે હો ! બે'ની;
ભવનઋણોત ને સત્યની ધૂની,
વિનય વિચારે જગાવે હો ! બે'ની.

સ્વામી સંતોષ ને સ્નેહ પ્રમાણી,
સેવિકા ધર્મને ધરજે હો ! શાણી;
સહનશક્તિ ને ધૈર્ય ચિહ્નાણી,
જગમાં વિચરજે સદા હો ! શાણી.

ભાલલડી !

(ઢાળ: સુંદર વેણુ વાગી, વેણુ વાગી.)

તારો કોણીલો કંથ દેખાડું,
ભાલલડી આવજો ! આવજો !
એનાં નયણાંનો નેહ ચખાડું,
ભાલલડી આવજો ! આવજો !

મીઠા ને મૃદુતા ભર્યા,
મધુરા એના બોલ;
વીર મારો વિનયી સદા,
હાસ્ય કરે અણુમોલ.

એની શાની-સિતારી સુણાવું,
ભાલલડી આવજો ! આવજો !
એના જીવનનો દેશ દેખાડું,
ભાલલડી આવજો ! આવજો !

વીર મારો સાગર સમો,
સરિતા ભાલી જણાય;
નિરખી સંગમ રનેહેનો,
દિલ મારું હરખાય.

ઊભાં બાલુડાં ભક્તિ, ખંત ને,
 માયાળુ તેજના તારે રે !
 ઊભાં ઊભાં વાટલડી બુઝે,
 પૂર્વદિશાને આરે !
 હો ! શુરુદેવ આવો ને !
 અમે ચાચીએ મળીને સહુ બાળ,
 શુરુદેવ આવો ને !

ગૃહકેળવણી

(લાજ: સખી વિરહી જનની પીડ વિરહી જાણે છે.)

ફરી કેળવણી કંઈ બે'ન ? કહેયો આજે રે;
જેણે સુધરે તમ સંસાર સુખના સાજે રે.

બાળા શાળાએ શીખતી આજ લેખન વાંચન સહુ;
વળી ભૂગોળ ને ઇતિહાસ ભૂમિતિ લેખાં બહુ.

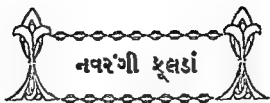
બીજગણિતના કંઈ પાઠ મોઢે કરીને રે;
કર્યો શાળાનો કમ પાસ માન ધરીને રે.

એ કેળવણીનો લાભ બે'નાં લેજો રે;
પણ વીરની ઝરણ એક ધ્યાને ધરજો રે.

ગૃહ ગૃહિણીથી જ ગણાય બાકી મકાન ગણો;
ગૃહની શોભા ગૃહનાર નિત્યે એ જ ભણો.

એ ગૃહની કેળવણી કુટુંબે શાંતિ કરે;
એ કેળવણીનું સુખ સર્વ સમાન ખરે.

એ શિક્ષણથી સહુ નાર ગૃહદેવી જ ઠરે;
ને સુંદરીઓથી દેશ ઉદયની આય ધરે !

(ઢાળઃ ઝોધવજી સંદેશો કહેજો સ્થામને.)

ભારત-માતાનાં સદ્ગુણી ખાલુડાં !
નવીન વર્ષે સ્નેહલરી દિલ-છાળડી !
સુવાસ પસરે સત્કીર્તિ સત્કર્મની,
લેજો એ નવરંગી નવલાં ફૂલડાં !—ભારત.

સંપત્તિ સંતતિ સ્નેહ સદા સુખ-સૂરથી,
વાગે જગસેવાની મધુરી મોરલી !
દેશભક્તિ ને રાજ્યભક્તિના તાનમાં,
વીસરો સઘળા સ્થૂળ ભાવના લેદ જો !—ભારત.

ગાઓ ગુર્જરી ગિરાનાં ગુણ ગીતડાં,
પધરાવી મનમંદિર મૂર્તિ પ્રેમની;
નૂતન વર્ષની નવીન આશાવેલીનાં,
લેજો એ નવરંગી નવલાં ફૂલડાં !—ભારત.

(એક તાલે ગવાય છે.)

હીરો હેમથી શોભે, હેમ હીરે આપે,
એવી પુરુષ-પ્રકૃતિની જોડી જડી.

સ્નેહ-માર્ગ ઉપાસી, સુખકુંજના સાથી,
જેવી વેલીની વૃક્ષથી પ્રીતિ મળી;
એવી પુરુષ-પ્રકૃતિની જોડી જડી.

જગ-પ્રેમ સરોવર આરે, પ્રભુ માનસ હંસલાં આરે,
એકમેક પ્રીતિના તારે, બાંધ્યા ઠેલ કરી કિરતારે;

નરનારી તણી, સ્નેહલા'ણી ભરી,
જગને બક્ષીસ પ્રભુથી મળી;
એવી પુરુષ-પ્રકૃતિની જોડી જડી.

હીરો હેમથી શોભે, હેમ હીરે આપે,
એવી પુરુષ-પ્રકૃતિની જોડી જડી.

“ જીવન-બાગ ”

(કરતાં કરતાં ઝીલાય છે.)

બે'ન ! ને ને ! બે'કી રહ્યો જીવન-બાગ,
જ્ઞાન-ઠોઠિલાનાદ, સત્ય મેનાનો સાદ.
પ્રેમ-પુષ્પને પરાગ—

બે'ન.

પ્રસરી રહી પ્રભુતા અનેરી, શાંતિકુંળે જો જરા,
કર્તાવ્યની છાયા સદા, ચોપક શીતળ ને સુખકરા;
એ બાગમાં ઊડી રહ્યા, આનંદકુવારા ધણા,
સફળુણ-સમીરની લે'રમાં, રહેલી નહિ કાંઈ મણા.
જોઈ દિલડે આહ્લાદ, સેવાવેલડી મુહાગ,
પ્રેમ-પુષ્પને પરાગ—

બે'ન.

વાંસલડી

(હાજ: હું શું જાણું વાંલે મુજમાં શું દીકું ?)

વૃંદાવનમાં વાંસલડી વાગી,
વારી વારી સૂર હેતાં બ્રહ્મ-જ્યોત જાગી,
વૃંદાવનમાં વાંસલડી વાગી.

વાંસલડી-તાને વાછરડાં ઝૂલે,
ચમુનાનીર-લહરી સ્તાંભીને ડાલે;
ઘેલી ખની વૃજળાળા દોડી ઘરઘર ત્યાગી,
વૃંદાવનમાં વાંસલડી વાગી.

જંત્ર છે કે તંત્ર છે કે મોહિનીનો મંત્ર છે;
ઘેલી કીધી ગોપકન્યા વેરણી ખની ખંસરી;

ખાળકને છોડી માતાઓ દોડી,
જીવન સાથે ધંધર જોડી;
ભાન ભૂલી ગોપનારી ખંસરી-લેહ લાગી,
વૃંદાવનમાં વાંસલડી વાગી.

ગોવાલણ !

(લાળ: ચીખ સામુ છ દે છે રે વહુ છ ! રહો ઠગે.)

ખેતર ચાલી ગોવાલણ રે, લઈ ભાત મુંડી ભરી;
મહી મટકી લીધી રે, સીકું નિજ હાથ ધરી.

નદીકાંઠે ચાલે રે, જિભા ન્યાં છોડ ઘણા;
હગલેડગલે આતી રે, ગીતો નિજ નાથ તણાં.

ગામપાદરમાં વાડી રે, લીલીછમ શેભી રહી;
ઠરો વાયરો વાય રે. સીમડિયુંની શાંતિ લહી.

જિભી વડલાને ચોથે રે, મડલી છાને છછ;
લીલી વેલડી લતાથી, અનેરો આન અછ.

બાળક રમતું'તું પાસે રે, વાછરડાં ગેલ કરે;
નિરખી કસતું બાળકને, પિતાનાં નયણાં ઠરે.

વાડ કાંટાની ખોલીને, ગોવાલણ આવે વધી;
ભાળી માતને છેટેથી, કૂધું બાળ 'માડી !' વડી.

આવી હરે જિપાઠયું રે, બાળકને
નિરખી પ્રેમેથી સ્વામીને, નયન

મૂકી મટકીને સીકિયી, બિતારું ભાત બધું;
રૂઠા રોટલા છોડીને, બાળકને બટકુ દીધું.

બાળક ખેલે ને નાચે રે, હર્દીના ઘૂટ ભરી,
સાથે કુદરત નાચે રે, સુખોની શાંતિ ધરી.

ખાતા સર્વ સતોયે રે, નિહાળે બ્યોમ લણી,
સુખી સર્વથી માને રે, જીવનનો આક ગણી.

(લાળઃ ઓધવજી ! સદેશો કહેજો સ્યામને.)

હાસ હસે છે હેતલચુ" જ્યાં સુંદરી,
લા'ણી થાયે મંજુલ વાણીની ત્રદા !
નયનોમાં જ્યાં નેહ તણી જ્યોતિ દીપે,
સંપ તણું જ્યાં ચાલે શાંતિરાજ જો !

સુંદર ગૃહમાં સ્વર્ગીય સુખડાં સાંપડે.

હૈડામાં જ્યાં પ્રેમ તણું ઝરણું ઝરે,
પાયે મીઠડાં વચનો અંતરવેલ જો !
સાદાઈ ને શૌચ તણા પાઠો ભણી,
અંતરના અજવાળે સઘળા મેલ જો !

સુંદર ગૃહમાં સ્વર્ગીય સુખડાં સાંપડે.

સત્યસ્નેહની સિતારીના સૂર જ્યાં,
ઊપજાવે આદોલન દિન ને રાત જો !
પ્રદક્ષિણનાં ગીતડાંના લલકારથી,
ભજે માનવઅંતરના સહુ તાર જો !

સુંદર ગૃહમાં સ્વર્ગીય સુખડાં સાંપડે.

[ચિત્રકાર.]

ગાવાલણ

[રા. ગવિસંકર પટિલ,

૫૪ ૧૮.

પ્રેમ કે કર્તવ્ય.

(ઢાળ : અંગેડા ચિરપર શોભે છે સારા.
[વટસાવિત્રીના ગીતનો એક ભાગ.])

ક્ષત્રિય-ઝુટે ભગવો ફરકતો,
હૃદયે હૃદયમાં ચૂરાતન સ્ફુરતો;
અમને સદા યે એ ગમતો રે,
સ્વામી ! રણમાં સિધાવો.

નયનો અમીના અંજનથી ભરેલાં,
સેંથીમાં કુંદુમ-છોડ તરેલા;
કેશ કળાથી ગૂંથેલા રે,
સુંદરી ! પ્રેમે રમીશું.

સૂર્યની માફક શોભતા વીરો,
ભાથે ભરીને અગણિત તીરો;
રણવાસે શોભે હમીરો રે,
સ્વામી ! રણમાં સિધાવો.

સુંદરી-મંદિર ધ્યાન લગાવું,
સંસારે સ્નેહની જ્યોત જગાવું;
પ્રેમના પાઠ વંચાવું રે,
સુંદરી ! પ્રેમે ભડીશું.

દેશ-પ્રીતિની જ્યોત જગાવો,
સ્વર્ગની વાટનો અણમૂલ લાવો;
શાને ઓ ! નાથ ગુમાવો રે,
સ્વામી રણમાં રમી લો.

સૌંદર્ય-દેવીની મૂર્તિને નિરખી,
હૃદયે ભરેલી જે સુંદર સુરખી;
બહુઈ પ્રેમની ભૂરફી રે,
સુંદરી ! પ્રેમે રમીશું.

ક્ષત્રિય-રાજને તલવાર વા'લી,
પ્રેમ-સુધારસ કર્તવ્ય-ખ્યાલી;
પીતાં બનો કેમ ખ્યાલી રે,
સ્વામી ! રણમાં સિધાવો.

રાણીવાસે રમણી તું - રૂપાળી,
સજતી ઉપાસમ શોભીતી સાક્ષી;
નયણું ઠરે એ નિહાળી રે,
સુંદરી ! પ્રેમે ઊડીશું.

રણવાટને રાણીવાસ પ્રમાણે,
પ્રેમમાં શૌર્યના તત્ત્વને આણે;
સમશેરને વા'લી બણે રે,
સ્વામી ! રણમાં સિધાવો.

તુજને છોડી કેમ જાઉં હું જાણા,
તારા જીવનના જે પાઠો રસાણા;
લલના એ લાલિત્યવાળા રે,
પ્રેમમાં સથે પઢીશું.

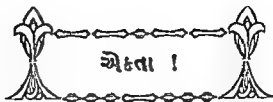
કહો તો સ્વામી હું સાથમાં આવું,
દુશ્મનદળને મારી હઠાવું;
ક્ષત્રિય-તેજ જગાવું રે,
સ્વામી ! રણમાં સિધાવો.

ક્ષત્રિય-ધર્મને ચાહ કરીને,
કર્તવ્યમંત્રનું ધ્યાન ધરીને;
વિજયમાળ વરીને રે,
સ્વામી ! રણમાં રમી લો.

* * * *

પ્રેમકર્તવ્યની તુલના કરીને,
દેશપ્રીતિનું ધ્યાન ધરીને;
ક્ષત્રિય-શૌર્ય ધરીને રે,
સ્વામી રણમાં જીત્યા !

(ગાળ : વાંલા માસ અસાઠીયો મેઘ.)

તણ સર્વે આ લિજ્જ વિચાર, સ્નેહનો સાથ ધરો,
સૌનો એક જ સરજનહાર, શાને જૂઠાઈ કરો;
કોણ હિંદુ અસલામીન બાત, પારસી ખ્રિસ્તી ગણો,
સઘળાં એક જ તાતનાં બાળ, એકતા-પાઠ ભણો.

કોઈ ઉપાસે કૃષ્ણને, કોઈ ભલે હોરમબદ,
કોઈરેટને કે સેવતા, કે માને મહમદ;
સર્વ ધર્મના સૂત્રમાં, સત્ય પ્રેમ ને નેક,
જૂઠા જૂઠા માર્ગ છે, અંતે એકતું એક.

હિંદુ બિહુ આશાના કિનારા લણી,
સંપ કેળવણી શુભ આંક ગણી;
તણ “હુ” “તુ”ની મારામારી ઘણી,
હવે માળા જપો સહુ એકત્ર તણી.

તણ સર્વે આ લિજ્જ વિચાર, સ્નેહનો સાથ ધરો.

સમજીને ચાલો હો ! વા'લાં

(દાળ ગાડી આવી ગુજરાત.)

વસમી છે જીવનવાટ,
સમજીને ચાલો હો ! વા'લાં.
જ્ઞાનીને સે'લી એ વાટ,
સમજીને ચાલો હો ! વા'લાં.

પ્રભુતેજનો અંશ આ, પ્રભુતેજમાં જાય,
વિકાસક્રમના માર્ગની, લઇને અનુભવની સહુ છાંય;
સમજીને ચાલો હો ! વા'લાં.

અનિજ-માર્ગ પૂરો કરી, જાડયાન સહુ થાય,
જોઇ જીવનમાર્ગને, પશુ પ્રાણીયોનિમાં જાય;
સમજીને ચાલો હો ! વા'લાં.

જ્ઞાન લઇને સર્વત્રું, સમજી સઘળા મર્મ,
ઉત્તમ માનવ દેહને, પામી જીએ જગતના ધર્મ;
સમજીને ચાલો હો ! વા'લાં.

સીધે રસ્તે ચાલતાં, જલદી પહોંચી જવાય,
પણ રસ્તા પર મોહની, માયા જોઇ સહુ લલચાય;
સમજીને ચાલો હો ! વા'લાં.

વા'લા રસમાળી.

(ઢાળ-મુદર વેણુ વાગી, વેણુ વાગી.)

આ જીવન-વેલને ચોધો,
હો ! વા'લા રસમાળી ! રસમાળી !

સ્નેહ-મુધા-સલિલથી સીંચો,
હો ! વા'લા રસમાળી ! રસમાળી !

પ્રદ્ય-ઉદ્યાને લિપજી,
મુંદર જીવન-વેલ;
વિશ્વ-વાયુની સેરમાં,
ખેલે જગના ખેલ.

અમીરસથી એ વેલડી લીંજો,
હો ! વા'લા રસમાળી ! રસમાળી !

જગ-મુંજે એ વેલડી મુહાવો,
હો ! વા'લા રસમાળી ! રસમાળી !

એક બાબુ આશા લીધી, નવલા ધારી રંગ,
ખેંચાયે સહુ જીવડા, ન્યમ બીપલાયે દીપે પતંગ;
સમજને ચાલો હો ! વા'લાં.

કોધ મોહ મત્સર તણી, ગજર ગીજી ભરાય,
જ્ઞાનવિહોણાં માનવી, જોતાં અટકી તહીં ઊભરાય;
સમજને ચાલો હો ! વા'લાં.

માયાના બહુ ડુંગરા, ડગલે ડગલે જાણ,
કોઈ પડે કોઈ ચઢે, જોઈ તૃષ્ણાની જોટી ખાણ;
સમજને ચાલો હો ! વા'લાં.

વિકાસક્રમના માર્ગનો, વિકટ ઘણો છે પંથ,
જ્ઞાનચરણથી ચાલતાં, આવે જલદીથી એનો અંત;
સમજને ચાલો હો ! વા'લાં.

જેવાં જેનાં કર્મ છે, તેવું તેને લાન,
સોળત મળતાં સત્યની, થાશે સર્વે રસ્તાનું જ્ઞાન;
સમજને ચાલો હો ! વા'લાં.

વિવેકનાં વસ્ત્રો ધરી, વિનય—લાકડી હાથ,
વિકાસક્રમના માર્ગમાં, કરજો પ્રેમસાધીનો આથ;
સમજને ચાલો !

જ્ઞાન-લોભિયો સર્વદા, સીધે
શુરુચરણને પામવા, ઉત્તમ સમજે
સમજને

વા'લા રસમાળી.

(ઢાળઃ સુદર વેણુ વાગી, વેણુ વાગી.)

આ લવન-વેલને ચોષો,
હો ! વા'લા રસમાળી ! રસમાળી !

સ્નેહ-સુધા-સલિલથી સીચો,
હો ! વા'લા રસમાળી ! રસમાળી !

પ્રદા-ઉદાને જિપણ,
સુંદર લવન-વેલ;
વિશ્વ-વાયુની સેરમાં,
ખેલે જગના ખેલ.

અમીરસથી એ વેલડી ભીંજો,
હો ! વા'લા રસમાળી ! રસમાળી !

જગ-કુળે એ વેલડી સુહાવો,
હો ! વા'લા રસમાળી ! રસમાળી !

એક બાબુ આશા લિલી, નવલા ધારી રંગ,
ખેંચાયે સહુ જીવડા, જ્યમ ઝીપલાયે દીપે પતંગ;
સમજને ચાલો હો ! વા'લાં.

કોધ મોહ મત્સર તણી, બજાર ખીજ ભરાય,
જ્ઞાનવિહોણાં માનવી, ભેતાં અટકી તહીં ઊભરાય;
સમજને ચાલો હો ! વા'લાં.

માયાના બહુ ડુંગરા, ડગલે ડગલે જાણ,
કોઈ પડે કોઈ ચઢે, જોઈ તૃષ્ણાની ખોટી ખાણ;
સમજને ચાલો હો ! વા'લાં.

વિકાસક્રમના માર્ગનો, વિકટ ઘણો છે પંથ,
જ્ઞાનચરણથી ચાલતાં, આવે જલદીથી એનો અંત;
સમજને ચાલો હો ! વા'લાં.

જેવાં જેનાં કર્મ છે, તેવું તેને જ્ઞાન,
સોખત મળતાં સત્યની, થાશે સર્વે રસ્તાનું જ્ઞાન;
સમજને ચાલો હો ! વા'લાં.

વિવેકનાં વજો ધરી, વિનય—લાકડી હાથ,
વિકાસક્રમના માર્ગમાં, કરને ત્રેમસાથીનો સાથ;
સમજને ચાલો હો ! વા'લાં.

જ્ઞાન—લોભિયો સર્વદા, સીધે રસ્તે જાય,
શુરુચરણને પામવા, ઉત્તમ સમજે એ જ ઉપાય;
સમજને ચાલો હો ! વા'લાં.

વા'લા રસમાળી.

(હાળ- સુદર વેણુ વાગી, વેણુ વાગી.)

આ જીવન-વેલને યોયે,
હો ! વા'લા રસમાળી ! રસમાળી !

સ્નેહ-મુધા-સલિલથી સીચો,
હો ! વા'લા રસમાળી ! રસમાળી !

બ્રહ્મ-ઉદ્યાને બિપજી,
સુંદર જીવન-વેલ;
વિશ્વ-વાયુની સેરમાં,
જેલે જગના જેલ.

અમીરસથી એ વેલડી ભીંજો,
હો ! વા'લા રસમાળી ! રસમાળી !

જગ-કુન્ડે એ વેલડી સુહાવો,
હો ! વા'લા રસમાળી ! રસમાળી !

જ્ઞાન-વૃક્ષના સાથમાં,
 અખંડ એની પ્રીત;
 વળગી રહી એ વેલડી,
 ધરી નાથનું ચિત્ત.

એ વેલીને વૃક્ષે ચઢાવે,
 હો ! વા'લા રસમાળી ! રસમાળી !

એ અરણ્ય અનેરી સ્વીકારે,
 હો ! વા'લા રસમાળી ! રસમાળી !

મુગ્ધાનું પ્રથમ પત્રવાંચન.

(લાળ : ઓધવજી ! સદેશો કહેલો સ્વામને.)

શોભે રૂડી શરદ પૂતમની ચાંદની,
રંગીને રજની રૂપેરી રંગથી;
સામે શોભે નવયૌવનની સુંદરી,
ચંદ્રિકા આકાશેથી ન્યમ ભિતરી ! શોભે.

આવી ભલી છાડી સર્વે સાથને,
એકાંતે નિજ મંદિરના મુખભાગમાં;
નીચે ઉપર નિરખે ધીમી દૃષ્ટિથી,
જાણે સરતી સરિતા ચાલી જાય જો ! શોભે.

રગરગમાં જાગી છે જ્યોતિ પ્રેમની,
આતુરતાને સાગર ઓકાં ખાય જો;
જાણે કોઈ જોઈ જશે એ પત્રને,
ભીતિના લઘુકારા પળપળ થાય જો ! શોભે.

કંચુકી છાડીને કાઢ્યો પત્રને,
હૃદયે ચાંપી ચુંખ્યો વારંવાર તે;
અંગુલિ થરથરતી કંપે કાય જો,
જાણે શરમ-સિતારીના મૃદુ તાર જો ! શોભે.

“મુજ વા’લી મુજ ગૃહમંદિરની દેવી હો ! ”
 “તુંમાં હુંમાં અંતર નહિ પણ ઐક્ય જો ”
 “પૂરી એકળીજની સઘળી ન્યૂનતા ”
 “સાથે રમશું જીવનન સહુ જોલ જો ! ” શોભે.

“મુજ જીવનની સ્નેહલરી આ ! સુંદરી ”
 “તુજ વાડીમાં ફરતાં નૌતમ નેહથી ”
 “સાથે ગાશું સત્ ચિત્ આનંદ ગીતકાં ”
 સ્વામીના ઉદ્ગારો વાંચે હૃદયથી ! શોભે.

પ્રિયતમનો વાંચીને પહેલો પત્ર આ,
 જિમિં અંતર હૃદયલરી ઊલરાય જો;
 વાંચે વાંચે ફરી ફરીને વાંચતી,
 અમૃતરસની ખ્યાલી જ્યમ છલકાય જો ! શોભે.

હસતી મુખા વાંચીને પતિ-પત્રને,
 સામે અંદ્ર હસે રજનીના સંગમાં;
 જગ આખું ડાલે એ જ્યોતિ-અંદ્રથી,
 રમણી ડાલે પ્રિયતમના એ પત્રમાં ! શોભે.

અનુલવી સમજે આ જીવનની ઘડી,
 રસિયાં થાયે રસણીનાં રસભોજ જો;
 મુજને જાગે શમણાં આવાં સ્નેહનાં,
 તમમાં પણ જાગે એવી આશિષ જો ! શોભે.

(હાળ: ઓધવ ! નંદનો છેરા તે નમેરા ચયો રે લોલ.)

સખી ! સાસરિયું સ્નેહ સમું ધામ છે રે લોલ:
સુખ શાંતિ તણો વિશ્રામ છે રે લોલ:—સખી.

મુજ સસરાણ હયા દેવ તાતણ રે લોલ:
સ્નેહ—સાસુડી માત સમાં શોભતાં રે લોલ:
મુજ નણદી સુખોનો આરામ છે રે લોલ:
સખી ! સાસરિયું સ્નેહ સમું ધામ છે રે લોલ.

મુજ દેર જેઠ કામા સત્વરેય છે રે લોલ:
જેની શીળી છાયા અહલુત છે રે લોલ:
કંથ ઠેહીલો પ્રેમ પ્રભુ ઠહાન છે રે લોલ:
સખી ! સાસરિયું સ્નેહ સમું ધામ છે રે લોલ.

દયા ધર્મ તણું રાજ્ય રૂડું શોભતું રે લોલ:
સંપ સ્નેહ તણું તેજ સદા ઓપતું રે લોલ:
સદા સુંદરી જીવન તણું ગામ છે રે લોલ:
સખી ! સાસરિયું સ્નેહ સમું ધામ છે રે લોલ.

વે'લા આવો રે !

(દાળ : વાવ્યો હળદરનો ગાદિયો, જીવ્યો ગુલાબીનો છોડ.)

ખાંધી મહુલી પ્રહાની, ગંગા-કાંઠે રાજ !
વે'લા આવો રે ! જોગીરાજ મહારાજ.

લીલી લતા લીલી છાંયડી, લીલી વગડાની દો'ર !
વે'લા આવો રે ! જોગીરાજ મહારાજ.

પ્રહલોગી મારા નાથજી, કરશું વિશ્વની વાત !
વે'લા આવો રે ! જોગીરાજ મહારાજ.

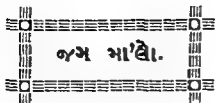
ફૂલડાં વીણીશું જ્ઞાનતાં, દેશું જગતને લા'લુ !
વે'લા આવો રે ! જોગીરાજ મહારાજ.

જોગ સાધીશું રનેહનો, ધરી નાથનું ધ્યાન !
વે'લા આવો રે ! જોગીરાજ મહારાજ.

લેખ ધારીશું પ્રેમનો “સેવા” કરશું હો ! રાજ !
વે'લા આવો રે ! જોગીરાજ મહારાજ.

લગવી કંચા લગવું ધ્યાને, લગવા હૃદયના રાજ !
વે'લા આવો રે ! જોગીરાજ મહારાજ.

(દાળ: સખી કું તો જગ રે જમુનાના પાણી ગઈતી)

બની બે'ન ગૃહિણી જગતને દીધાવો,
 વહી સ્નેહ-વાણી જીવનને ચોલાવો;
 હાં રે ! બે'ન હેતાળ હૈકાંચી આવો,
 હો ! શાણી બે'ન સ્નેહી બનીને જગ મા'લો.

હાં રે દેશ-લાંકુની સેવા કરીને,
 દરેક દુઃખી હૃદયોમાં ધ્યાન ધરીને;
 હાં રે ! બે'ન અનાથનો હાથ ગાલો,
 હો ! શાણી બે'ન સ્નેહી બનીને જગ મા'લો.

કરજો કેસરિયાં.

(દાળ: ઝીણા ઝરમર વરસે મેહ.)

ફરી રણુઘેલી રણુવાટ,
કરજો કુસરિયાં.

શ્રવીણનાં સ્વર્ગ ને ઘાટ,
ઠરતો કેસરિયાં. ધ્રુવ.

સિંહચુના સુતની ગર્જનાથી,
ધ્રુજે ધરા ને ધરાઠ દે:

સત્રી-હાકે પૃથ્વી રાલે, ને
રાલે દશે દિકપાળ:
કરજો કેસરિયાં.

રથે ચઢયા નણુહલના વીરા,
 વરજો વિજય-જય-ભાળા રૈ:

શોભાવી નાથ નિજ માતાની રૂપને,
જગવો શ્રુતતન-જવાણા દે !
હો ! કરજો દેસરિયાં.

સેવાનો ધર્મ સ્વીકારો.

(લાળ: રામ રાખે તેમ રહીએ)

સેવાનો ધર્મ સ્વીકારો, સાહેલીઓ !
સેવાનો ધર્મ સ્વીકારો.

દુનિયાના ધર્મની સેવા ન ચાવી,
બિધાડે પ્રેમ-પટારો, સાહેલીઓ !
સેવાનો ધર્મ સ્વીકારો.

જાત-જાત-ભેદોના કલેશ સહુ ઊડી,
એકતાની લા'ણી સ્વીકારો, સાહેલીઓ !
સેવાનો ધર્મ સ્વીકારો.

બૂખ્યાને ભાખરી ને તરસ્યાને પાણી,
અધાને પડતાં બિચારો, સાહેલીઓ !
સેવાનો ધર્મ સ્વીકારો.

દુનને દિવાસો દુઃખી દુઃદયને,
શાંતિની વાત વિચારો, સાહેલીઓ !
સેવાનો ધર્મ સ્વીકારો.

પ્રેમી પ્રભુને પામવાને માટે
સેવાનો ધ્રેષ સિતારો, સાહેલીઓ !
સેવાનો ધર્મ સ્વીકારો.

વીરનું હાલરહું.

(ઢાળ: તમે સાડા મેલો કદાન ! પોઢો પારણિયે ભગવાન.)

તમે જૂલો મારા વીર !

પોઢો પારણિયે ધરી ધીર.

હળુ હળુ હીંચાળું હેતે, ગાઇ સદા રસ—ગીત,
સાંભળજે સ્નેહ ધારી હો ! વીર સૂતાં સૂતાંયે ચિત્ત;
તમે જૂલો મારા વીર !

પોઢો પારણિયે ધરી ધીર.

હીરલા કોહીનૂર જડાવ્યા, પારણામાં અણમેલ,
રેશમની રૂડી દોરડી શોભે, બે'નડી કેરા બોલ;
તમે જૂલો મારા વીર !

પોઢો પારણિયે ધરી ધીર.

માવડીનું હેત મોંઘેરું જાણું, જગ આજે પંઠાય,
સાથે માણીશું એ સુખડાં વીરા, માતાની શીળી છાંય;
તમે જૂલો મારા વીર !

- પોઢો પારણિયે ધરી ધીર.

[ચિત્રકાર]

[ગ સ્વિચ કર પડિત]

" તમે જૂલો માન વીર. "

પૃષ્ઠ ૩૨

રાજાને મહેલે માનવી સેના, જિલ્લી રહે દિનરાત,
 વીરને પારણે સૂરજ આંદો, ચોકી કરે સાક્ષાત;
 તમે જૂલો મારા વીર !

પોઢા પારણિયે ધરી ધીર.

રાજમંદિરે નાયિકા નાચે, સજી ઘણા શણગાર,
 કુદરત નાચે વીરને પારણે, બની સદા એકતાર;
 તમે જૂલો મારા વીર !

પોઢા પારણિયે ધરી ધીર.

રાજમંદિરે નાયિકા નાચે, સજી ઘણા શણગાર,
 વીરને પારણે બેનડી ગાયે, હાલરડાં રસપૂર;
 તમે જૂલો મારા વીર !

પોઢા પારણિયે ધરી ધીર.

ભવિષ્યની બે'નડી ।

(દાળ : ગરુડે ચઢી આવજો ગિરધારી.)

મારી બે'ની લણેલી શીખેલી,
મારા ભારતની એ સુવેલી,
બે'ન ભાવિની આશ ભરેલી;
સદા સેવા સાધવા સહુ જનની,
રહે થઈ સેવિકા તન-મનની.

બાળપણમાં લઈ જ્ઞાન સાઈ,
યુવાવસ્થામાં થાજે વ્યવહાર,
પતિ-ગૃહને બનાવે તું આરુ;
સદા સેવા સાધવા સહુ જનની,
રહે થઈ સેવિકા તન-મનની.

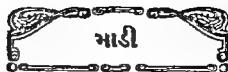
બની પત્ની જગતને દીપાવે,
થઈ માતા કુટુંબ શોભાવે,
મનુ-બાળકો હેતે વધાવે;
સદા સેવા સાધવા સહુ જનની,
રહે થઈ સેવિકા તન-મનની.

રોગી તનના દરદને સુધારી,
 દુઃખી દિલહાના કલેશ વિદારી,
 લેને શાંતિ ને સ્નેહ સિતારી;
 સદા સેવા સાધવા સહુ જનની,
 રહે થઈ સેવિકા તન-મનની.

ગૃહ-ગૃહમાં જઈને તપાસે,
 શાને ભાંડુ રહે છે ઉદાસે,
 શાં શાં દુઃખ રહ્યાં આ અવાગ્રે;
 સદા સેવા સાધવા સહુ જનની,
 રહે થઈ સેવિકા તન-મનની.

સેવા-સ્નેહનો રાપ રાખાવો,
 જ્ઞાન-વારિથી નિત્ય સ્પર્શાવો,
 મુજ ભાવિની બે'નડી આવો;
 સદા સેવા સાધવા સહુ જનની,
 રહે થઈ સેવિકા તન-મનની.

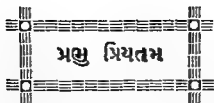
(દાળ. ગગાની ગળણી ને જમનાના પાણી.)

અમૃત ખ્યાલી ને વા'લામાં વા'લી,
માતા વિનાનું જગ ણધું ખાલી;
જન્મતાં માતા ને મરતાં ચે માતા,
સર્વ સંભારે માડી સુખદાતા.

મિષ્ટમાં મિષ્ટ ને ઉત્તમ ખાણું,
માતાના હેતથી જેહ પોપાણું;
દુનિયાના દુઃખમાં શાંતિ પ્રમાણું,
માડી સુશબ્દનું સ્વર્ગીય લા'ણું.

સમ્રાટ રાજા ને રાંક લીખારી,
માડીના હેતનો મહિમા ભારી;
પ્રેમનો સાગર ને વા'લની વાડી,
સર્વ સંભારે ઓ ! માડી ! માડી !

(ઢાળ: રાતડલી રજિયામણી, મનમોહનજી.)

પ્રેમે પૂજા કરું આજ રે,
 પ્રભુ પ્રિયતમજી;
 ધરી શાંતિ-સ્નેહનો સાજ,
 પ્રાણુથી ખ્યારા રે પ્રભુ પ્રિયતમજી-પ્રેમે પૂજા૦

વિનય વિવેક વિચારનો, ભર્યો પ્રસાદીથાળ;
 સ્નેહમંત્રની ઘંટડી, સાથે સદ્ગુણ-માળ.
 ગાઉં ગીતો તમ નામનાં પ્રભુ પ્રિયતમજી;
 અમ અબળાના આધાર,
 પ્રાણુથી ખ્યારા રે પ્રભુ પ્રિયતમજી-પ્રેમે પૂજા૦

પ્રભુદ્વારમાં પહોંચવા, અથમ પગથિયું એજ;
 પતિસેવાની જ્યોતિલું, અકટે છે જે તેજ.
 પત્ની જાગે પતિ-તેજમાં, પ્રભુ પ્રિયતમજી;
 તેનો જાગે રૂઠો સંસાર,
 પ્રાણુથી ખ્યારા રે પ્રભુ પ્રિયતમજી-પ્રેમે પૂજા૦

અમારા અવાસમાં

(દાળ: રામ રાખે તેમ રહીએ.)

આવો , જગતના અવાસમાં;
શુરુદેવ ! આવો અમારા અવાસમાં.

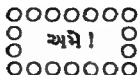
દિલડાની વેલડી બેઠી રહી છે,
સદ્ગુણ — પાંદડી — સુવાસમાં;
શુરુદેવ ! આવો અમારા અવાસમાં.

ચાખ્ખું જાનાંચું જીવન—આંગણું,
કાંટા બિખેડી કંકાસના;
શુરુદેવ ! આવો અમારા અવાસમાં.

તોડી તિમિરગાઢ માયા ને મોહનું;
રમીએ અનંત બિબસમાં,
શુરુદેવ ! આવો અમારા અવાસમાં.

પ્રાર્થના કરે છે પૂર્વ દિશામાં,
બિભાં બાહુડાં ઉદ્ધાસમાં;
શુરુદેવ ! આવો અમારા અવાસમાં.

(ઢાળ: શીખ સામુજ દે છે રે વહુજ રહેા દંગે.)

અમે સુખડામાં રહીએ રે, અમારા જીવનથી સદા;
અમે નિત્ય સંતોષી રે, જરા નહીં મોહ કદા.
જે જે જીવન પામ્યાં રે, તેમાં જીવી લેવું પ્રીતે;
રાય-રંકની સ્થિતિનો, જરા નહીં શેાલ ચિત્તે.
લલે એડી ઝરૂખા કે, સોનાની અંબાડી મળે;
લલે જૂંપડી ખેતર કે, લલે હળ લેવું પડે.
કદી વૈશાખી તઠકાની, સળગતી લૂ આવી મળે;
કદી હિમના ઢગલાની, ચિયાણું ઠંડી પડે.
લલે સહરાની રેતીનાં, રણોમાં ભટકવું થશે;
લલે સુંદર કુંજોમાં, સુખોની શાંતિ હશે.
અમને સઘળું એ સરખું રે, અમારી એ જ રીતિ;
અમે સર્વથી જૂદા રે, અમારે સહુથી પ્રીતિ.
અમ કાફલો જૂદો રે, જગતથી ચાલ્યાં કરે;
પ્રભુ-પ્રેમના સતો રે, સદા અમ સાથ ધરે.
અમને સઘળા પ્યારા રે, નહીં કોઈ જૂઠું જરા;
અમે જેવા ને તેવા રે, સદા એ સંતોષી ખરા !

કોયલડી

(ઢાળ: સખી ફરવા જાઉં તો વિદ્યાવાટિકા મહી.)

મેં તો નિરખી એ જાડુલરી કોયલડી,
કરે મીઠકલો ડહુક ટહુકાર રે,
સ્નેહમંત્ર સાંભળું સદા યે એ સાદમાં !

આંખલિયાની ડાળ પર,
બોલી ફૂક ફૂક ફૂક;
જાણે વેણ વાગતી,
ડહુક ડહુક ડહુક.

મારા હૈઠામાં ગીત તણું ઝરણું ઝરે,
ડાલે જીવન-સાથોનું નાવ રે,
સ્નેહમંત્ર સાંભળું સદા યે એ સાદમાં !

ગજવે પૃથ્વી ગગનને,
ગાઈ સદા રસગીત;
જગ આણું નિત્યે ધરે,
તુજ ટહુકાને ચિત્ત.

તારી મીઠલડી વાણી સુણી દિલડું કરે,
તારા જાંઠા ઘેરા લલકાર રે,
સ્નેહમંત્ર સાંભળું સદા યે એ સાદમાં !

અંતર-પટમાં બાગણું,
 નવહું ચેતન આજ;
 રણવગડો યણુ બાગતો,
 ક્રોધલ ધરતી તાજ.

તારા ટહુકાનો સમજ્યું હું લેદ તો હવે,
 માફ હુંકું અમજે હવે હેત રે,
 રનેહમંત્ર સાંભળું સદા ચે એ સાદમાં !

ધશ્વર

(દાળ: ગંગાની ગળણી ને જમુનાનાં પાણી.)

સર્વ લજે મને સહુને હું લજતો,
રાય ને રંકનો લેદ ના ધરતો;
સહુની સંગાથે ને સર્વથી છોટો,
સહુથી થાયે મારે અંતમાં લેટો.

પૃથ્વી આકાશ ને હુંગરા વાટે,
મરજીદ મંદિર ને યમુનાને ઘાટે;
રેતીના રણમાં ને નદીઓને નાળે,
જૂઠી જૂઠી રીતે મુજને સૌ લાળે.

સરવર-ઝરણું ને બાગ-બગીચે,
રાજ-મંદિરે ને જૂંપડી નીચે;
જળમાં સ્થળમાં ને અણુએ અણુમાં,
નિત્યે વસી રહું કણના યે કણમાં.

પંખીને કલરવ ને પુષ્પ-સુવાસે,
સૂર્યને કિરણે ને ચંદ્ર-પ્રકાશે;
સાગરને મોજે ને વાયુની લેગે,
સહુમાં રહી મુજ શક્તિઓ પ્રેરે.

કવિઓનાં કાવ્ય ને લેખકને લેખે,
વક્તાની વાણીમાં મુજને કેા પેખે;
લકતને લજને ને ગાયકને- ગાણે,
સહુમાં રહું હું સરખે પ્રમાણે.

પ્રશ્ન-પ્રશ્નાંકની સંકલના હું છું,
સર્વ છે મુજમાં ને સહુમાં ચે હું છું;
સહુથી હું પહેલો ને સર્વથી છેલ્લો,
સહુથી જૂદો વળી સહુમાં રહેલો.

બાળપણની ઝાંખી ચાદ

(૧૯૨૭-૨૮ સંવત)

ઝેન ! ઝેન ! કહું ત્યાં ઝેન દુઃખથી ઝાલી મળે;
 બાળપણના ટાણેઢાણે એક નરરમાં ઝાલી ચડે.
 જ્યારે બાળક નાનો વીર પારલિયે જૂઠાવતી;
 ગાંધ નિર્દોષ નવણાં ગીત હાથરડે પોતાકવી.
 તેડી જાતી સરિતા-વીર બાળક જ્યાં એકતાં;
 રમે નાનાં બનાવી મંદિર વેલુ-ધર મેલતાં.
 ધીમે વહેને નદી વહી જાય બાળક જોઈ નાચતાં;
 સહુ રૂઢે પાણીની આથ વિનોદે રૂબાકતાં.
 જઈ બાપુને એતર નિત્ય વાછરડાં રમાડતાં;
 બાંધી માંચડો એતર માંદા પંખીડાં ઊડાડતાં.
 જ્યારે સપ્તિકાનો ખીલે ચંદ્ર અમે પણ ખીલતાં;

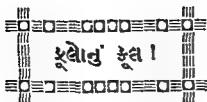

[ਚਿਤ੍ਰ]

ਰਾਜਾ ਗੋਲੀ ਰਹੀ

[ਸਿਸ ਮਹਿ ਪੜ੍ਹਿਤ]

ਪੰ ੫੧

(લાળ: વાંસઘડી વાગે ને મારાં મન હરે.)

ફૂલોની ફૂલવાડી આ બહુ બે'કી રહી,
 વિધવિધ રંગે કુદરત ત્યાં ભાતી વહી;
 ભેતાં ભેતાં દિલડું ફૂલી બાપ રે:
 મારું ફૂલ ચઢશે ફૂલોના ફૂલને !

સહુસહુના ફૂલઠાની સહુને પ્રીત છે;
 જૂદે જૂદે રંગે જૂદાં ચિત્ત છે;
 જૂદા માળી જૂદી પોષક રીત રે:
 મારું ફૂલ ચઢશે ફૂલોના ફૂલને !

કાંઈનું ફૂલ અર્પે પ્રેમ-સુવાસને,
 કા ખીલી શોભાવે નિજ અવાસને;
 વિકસે મારું ફૂલ ખીલને કાજ રે:
 મારું ફૂલ ચઢશે ફૂલોના ફૂલને !

કા રંગે કા સુવાસે રસ રેલતાં,
 કા ફૂલઠાં ખીલીને પાછાં ખરી જતાં;
 મારે ફૂલડે ખીલે ખીલું ફૂલ રે:
 મારું ફૂલ ચઢશે ફૂલોના ફૂલને !

સઘળાં હુમણાં જૂદા રંગે ઝીલતાં,
 કેા ખીલતાં કેા ખરતાં પાછાં ખીલતાં;
 આખર ખીલશે ફૂલોને એ ફૂલ રે !
 મારું ફૂલ ચઢશે ફૂલોના ફૂલને !

રણુવાટ શોભી રહી રે

(ઢાળઃ આશાભર્યાં અમે આવિયાં.)

જાઓ સિધાવો મારા વા'લમા,
જ્યાં દીસે શરવીરોના ઘાટ રે;
રણુવાટ શોભી રહી રે.

વાળે નગારાં કાંઈ શૌર્યનાં,
ત્યાં ઘોરે કનિય શંખતાલ રે;
રણુવાટ શોભી રહી રે.

મુજે ધરા મુજે આભ ને,
કાંઈ મુજે દશે દિક્ખાળ રે;
રણુવાટ શોભી રહી રે.

હણુહણુતી રણુ ઘોડલી ને,
ઠોસે હાથી સંગ્રામ રે;
રણુવાટ શોભી રહી રે.

ગાયે ચારણુ ભાટ ગીતડાં,
જ્યાં રગરગ જાગે શૌર્ય રે;
રણુવાટ શોભી રહી રે.

વાગે છે હાક જ્યાં વીરની,
જ્યાં આવે શરાતન-પૂર રે;
રણુવાટ શોભી રહી રે.

રાણી જાયા જઈ યુદ્ધમાં,
ઠાંઈ હીપાવે માતાનું નૂર રે;
રણુવાટ શોભી રહી રે.

થાઓ વિજય-જય સ્વામીનો,
એ જ માળા જપું દિનરાત રે;
રણુવાટ શોભી રહી રે.

થનગન થનગન નાચતી,
જુઓ ઘોડહી ઘની અધીર રે;
રણુવાટ શોભી રહી રે.

આજે આનંદ મારે આંગણે,
ધિયુ રણુમાં રમવા જાય રે;
રણુવાટ શોભી રહી રે.

વિશુદ્ધ ધાર

(દાળ: ઊભા રહેા તો કહું વાતડી, ખિહારીલાલ.)

૧

આવો હેતાળ બે'ન ! જ્ઞાનને વિશુદ્ધ ધાર;
જગવો સંસાર સ્નેહ-તાનને વિશુદ્ધ ધાર.
બનજો પ્રેમાળ બે'ન ! વિશ્વને વિશુદ્ધ ધાર;
હોજો ભાંડુને બે'ન ! ઇશને વિશુદ્ધ ધાર.
કરો પુણ્યદાન બે'ન ! રંકને વિશુદ્ધ ધાર;
ધરો પ્રભુ-ધ્યાન બે'ન ! સંતને વિશુદ્ધ ધાર.

૨

રજની શોભે શશિ સાથને વિશુદ્ધ ધાર;
સ્થામા શોભે નિજ નાથને વિશુદ્ધ ધાર.
સદ્ગુણ શોભે છે સાદાઈને વિશુદ્ધ ધાર;
જ્ઞાન ગુણ શોભે ભવાઈને વિશુદ્ધ ધાર.
બક્ષિ શોભે દેવ-વાસને વિશુદ્ધ ધાર;
શોભે છે બે'ન ! વીર રાસને વિશુદ્ધ ધાર.

કૌમુદી-મહાત્સવ

(લાળ: “માગ માગ પાવાના રાજન”નું ચરણ.)

ફરી ફેરી અંદની રાત દંપતી નીસર્યાં રે લોલ,
કરતાં સ્વર્ગીય સુખની વાત જગ બધું વીસર્યાં રે લોલ;
આબ્યાં સરવરિયાની પાળ ઘટા ઘણી ઝાઝની રે લોલ,
કુમળી આસોપાલવ-ઢાળ જૂલી રહી વા'લમાં રે લોલ.

મલપતો વાયુ ધીરે વાય સદેશ લાવતો રે લોલ,
સામે આંદલિયો સોહાય આકાશે મલકતો રે લોલ;
ખીલ્યાં સરવરિયે અરવિંદ અંદ્રે પોષિયાં રે લોલ,
દેરે દેરે ફૂલડાંની સુગંધ પ્રભુએ રાપિયાં રે લોલ.

સરવરે નાનકડું એક નાવ હલેસે હાંકતાં રે લોલ,
દંપતી લેતાં જીવન-લા'વ હૃદયથી રામતાં રે લોલ;
મદલર રજની રમતી રાસ શશિના સંગમાં રે લોલ,
માતુની વેરે નૌતમ હાસ આજ ઉમંગમાં રે લોલ.

મંદ મંદ ગતિએ નાવડું જાય અંદ્રમા જેંચતો રે લોલ,
મંદ મંદ વાયુ સુંદર વાય રોહીને સીંચતો રે લોલ;
રમણી નિરખે સ્વામીઅંદ્ર-સુધા સમ લાવથી રે લોલ,
જોલે તારલિયાનું ઘૂંદ તેજ-અંજારથી રે લોલ.

સામે વરસે અમૃત-ધાર પ્રેમી દિલ ઝીલતાં રે લોલ,
 ભિતરી સ્વર્ગને સંસાર આનંદ-રસ રેલતાં રે લોલ;
 લઈ દઈ ફૂલડાં ઠેરી લા'ણુ નયનથી નાયતાં રે લોલ,
 ઠોમુદી-મહોત્સવને રસતાન હંપતી મા'લતાં રે લોલ.

वीरनां सङ्ग

(ઢાળઃ પૂનમ ચાંદની ખીલી પૂરી અહીં રે.)

મારા વીરની વાડી લગ્ને આજે શોભતી રે,
નિરખી બેઠકીનાં નયણાં - ઠરે આજ;
વીરના લગ્ને બેઠકી રસધેલી થઈ મા'લતી રે.

મારે આંગણિયે અજવાળાં આને ઝાપતાં રે,
પ્રેમ-ભઠિત તણે વાયુ વેગે વાય;
વીરના લગ્ને બે'ની રસધેલી થઈ મા'લતી રે.

અંસારી લગ્ને રહી, મોહ-લગ્નની રીત;
રનેહ-લગ્નના સૂત્રમાં, પ્રભુએ સરલ પ્રીત.

મારા વીરને લખે, મીઠાણી એ પ્રીતપ્રી રે,
જગમાં જગવે રનેહ-લખ કેરી જ્યોત;
વીરના લખે બે'ની રસધેલી ધર્મ મા'લતી રે.

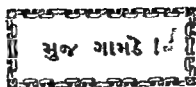
નરનારીનું' જોડણું, સુખ્યું જગત સુખનાર;
આત્મલજ્જ-અંધિ વડે, ગૂંથી છવન-તાર.

મારો વીરો સમજો સુષિતના જો તારને રે,
સમજી સંચરશે સુખ-શાંતિથી સંસાર;
વીરના લગ્ને બે'ની રસઘેલી થઈ મા'લતી રે.

લગ્ન તણા શુભ હેતુનું, ધરી સદાયે ધ્યાન,
સુંદરીને સંતોષજે, દઇ સ્નેહ સન્માન.

વીરની બે'નડીનું અંતર આશિષ આપતું રે,
પ્રદ્મા-સાવિત્રીની બેડી પૂરે સાક્ષ;
વીરના લગ્ને બે'ની રસઘેલી થઇ મા'લતી રે.

(લાળ. પ્રગટયા શ્રી કૃષ્ણ મનભાવતા રે લોલ)

ગોવિંદ ! પધારો મુજ ગામડે રે લોલ :

ગામડે જવાય તમ ગાન જો !

ગોવિંદ ! પધારો મુજ ગામડે રે લોલ.

જીંપડી અમારી પ્રભુ છાજની રે લોલ :

બનશે વૈકુંઠ સમ ધામ જો !

ગોવિંદ ! પધારો મુજ ગામડે રે લોલ.

ફૂલડલાં દોહી ગોરી ગાયનાં રે લોલ :

પાશુ' લરી લરી પાત્ર જો !

ગોવિંદ ! પધારો મુજ ગામડે રે લોલ.

ઢબરાં ને ઘેંસ રૂડી રાખડી રે લોલ :

ધરથું મેમાની નિર્દોષ જો !

ગોવિંદ ! પધારો મુજ ગામડે રે લોલ.

હૈહાં ધરીશું પ્રભુ-ચરણમાં રે લોલઃ
દેશું કંઈ સ્નેહ સન્માન ને !

ગોવિંદ પધારો મુજ ગામડે રે લોલ.

ગોકુળ-પતિ વે'લા આવને રે લોલ;
જુએ મજબાણા વાટ ને !

ગોવિંદ ! પધારો મુજ ગામડે રે લોલ.

નાથઘેલી વેરાગણ.

(હાળ: દુઃખિયાની વાતો દુઃખિયા જાણે સુખિયા શેના જાણે રે)

વેરાગણ મુજ નાથની હું લમતી દેશે દેશે - રે,
નાથના નામની માળા ધારી કરતી યોગિની-વેશે રે.-વેરાગણ.

વચને વચને ઊચરતી, નાથ તણું શુભ નામ,
વિચારમાં ધારું સદા, મુજ જીવનના સ્થામ.

તનની કાંતિ મનની શાંતિ નાથ મહીં જ નિહાળું રે,
ઉત્તર દક્ષિણ પૂર્વ પશ્ચિમ સઘળે નાથ જ લાળું રે.-વેરાગણ.

શ્વાસમાં પણ ચાલતો, નાથ-નામનો મંત્ર,
ટકી રહ્યું એ નામથી, મુજ જીવનનું તંત્ર.

હસતી નાથથી રહતી નાથથી, લમતી નાથને કાળે રે,
જે જે જોતી તે તે સજતી બધળું નાથના સાળે રે.-વેરાગણ.

જે જે કરતી જગતમાં, સર્વ નાથને નામ,
જીવન આ લાળું સદા, નાથ-નામને કામ.

ઠાઠ કહે છે દુનિયા તુજને ગાંડી ગાંડી કહેશે રે,
કહેવા દો એ ગાંડીમાં પણ નાથને સહુ જોશે રે.-વેરાગણ.

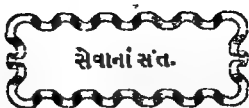

ચિત્રકાર]

પાણીચેરડ

[રા રતિશકર પડિત

પૃથ ૬૦

(ઢાળ રામ રાખે તેમ રહીએ.)

સેવાનાં સંત થઈ રહીએ, સાહેલડી !

સેવાનાં સંત થઈ રહીએ.

સર્વે સંસારીના સાથમા વસીને,

સહુને સહાયકારી થઈએ, સાહેલડી !

સેવાનાં સંત થઈ રહીએ.

આડોશી-પાડોશી કુટુંબ-કળીલે,

રહેમી નજરથી હો ! નેઈએ, સાહેલડી !

સેવાનાં સંત થઈ રહીએ.

સંસારે ક્ષુદ્રિનો સડો જે ચડયો છે,

તોડી બાંડુને સુખ દઈએ, સાહેલડી !

સેવાના સંત થઈ રહીએ.

કુઃખિયાનાં કુ.ખ સહુ ટાળવાને માટે,

ધરધર જઈ જ્ઞાન દઈએ, સાહેલડી !

સેવાનાં સંત થઈ રહીએ.

સેવા-સુધારસ સ્વર્ગીય ખ્યાલી,
નિત્યે ભરી ભરી લઈએ, સાહેલડી !

સેવાનાં સંત થઈ રહીએ.

સેવાનાં સંત થઈ રહીએ, સાહેલડી !

સેવાનાં સંત થઈ રહીએ.

મિત્રનું સંમેલન.

(ઢાળઃ આધવજ સદેશો કહેજો સ્થામને)

આજે આનંદનો ઉર સાગર ઊછળે,
હૃદયે કંઈ કંઈ ભાવ અનેરા થાય જો !
અણમૂલી આ જીવનની જાણું ધરી;
મિત્ર તણું સંમેલન જ્યાં જ્યાં થાય જો. આજે.

હૃદયે હૃદયે આવે પ્રેમી ઊભરા,
અંતર અંતર ખોલે સઘળા લેહ જો !
શાંતિ મેળવવાનું ઉત્તમ સ્થાન એ;
મિત્ર તણું સંમેલન જ્યાં જ્યાં થાય જો. આજે.

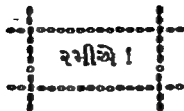
દુનિયામાં દુઃખ કહેવાનાં સ્થાનો નહિ,
જ્યાં અંતરના ઊભરા ખાલી થાય જો !
સુખદુઃખ ઠાલવવાનું રૂડું ઠામ એ;
મિત્ર તણું સંમેલન જ્યાં જ્યાં થાય જો. આજે.

પ્રેમી પ્રભુની સુંદરમાં સુંદર કૃતિ,
મિત્રતાની મૂર્તિનું જે તેજ જો !
એ તેજે જાગે જીવનનાં સુખરાં;
મિત્ર તણું સંમેલન જ્યાં જ્યાં થાય જો. આજે.

*

*

*

(ટાળ: વા'લા માસ અસાડીલો મેધ.)

રમીએ રસભર્યા જ્ઞાનના રાસ, સહુ સાથે તાલ લઈ,
 નેવા પ્રભુજી આવે સાક્ષાત, અમારા એ રાસ મહી;
 એકબીજાનો ધરતાં હાય, લાંડુ સહુ કુદડી ફેરે,
 સાથે વિદ્યા-વસંતનો ખા'ર સુવાસમાં સ્નેહ ભરે.

કેળવણીના સાજથી, જગમંડપ શોભાય, .
 જ્ઞાનતણા શુભ વાદથી, રાસ દિવ્ય દેખાય.

એકબીજાની ફરજનો, સમજો જ્યારે મર્મ,
 પ્રભુતા પ્રસરે દેશમાં, લાંડુ-પ્રેમ ને ધર્મ.

સહુ સમજે આ સઘળો ભેદ હવે,
 જ્ઞાન-સંસાર તાને પ્રેમ દ્રવે;
 નૃપું એતન રગરગમાં જં વહે,
 સહુ સંસારે સ્વર્ગનો લાવો લહે.

સદા સેવું.

(લાળ: ગરુડે ચઢી આવળે ગિરધારી.)

મારા સ્વામી પ્રભુ-અવતારી,
જેની મૂર્તિ મેં હૃદયે ઊતારી;
મારી ભક્તિમાં એ જ મુરારી,
સદા સેવું સ્નેહથી મારા સ્વામી.

એની દષ્ટિ અમીથી ભરેલી,
એને શાંતિ સદા ચે વરેલી;
એની વાણીમાં પ્રીતિ તરેલી,
સદા સેવું સ્નેહથી મારા સ્વામી.

મારા જીવનની સહુ આશે,
મારા અંતરની અભિલાષે;
રહેવું સ્વામીની સાથે ઉલ્લાસે,
સદા સેવું સ્નેહથી મારા સ્વામી.

મને મુક્તિને માર્ગે ઊતારે,
મને જ્ઞાનને નાવડે તારે;
મારો હસ્ત ગ્રહીને ઉદ્ધારે,
સદા સેવું સ્નેહથી મારા સ્વામી.

સદા સ્વામીની સાથે હું રહેતી,
 સુખે શાંતિ હુઃખે ધૈર્ય દેતી;
 પિયુ પ્રાણની પ્રીતિ હું લેતી,
 સદા સેવું સ્નેહથી મારા સ્વામી.

મારા દોષ સામું નવ લેતા,
 મને શાંતિ ઘણેરી એ દેતા;
 મારા જીવન—દેશના નેતા,
 સદા સેવું સ્નેહથી મારા સ્વામી.

જગતના રાસ.

(ટાળ: ઝીણા ઝરમર વરસે મેઢ.)

ઝીલો ઝીલો જગતના રાસ,
રસખાળ ઝીલોને.

ભરી ભરી છવનની સુવાસ,
રસખાળ ઝીલોને. ધ્રુવ.

કોઈ દિન રાણા કોઈ દિન શ્રીમંત,
કોઈ દિન રંક ભીખારી રે:

કોઈ દિન સેજ-પલંગે સૂતાં,
કોઈ દિન ધરતી-પથારી:
હો ! રસખાળ ઝીલોને.

કોઈ દિન રાખડી ટાઢી મળતી,
કોઈ દિન મીઠડા મેવા રે

કોઈ દિન લાખ કરોડો ખરચો,
કોઈ દિન કોડી ના દેવા:
હો ! રસખાળ ઝીલોને.

ચઢતી-પઢતી સહુની સાથે,
તડકો-છાંચો જાણો રે:

(રાજા: વનમાં બોલે ઝીણા મોર,
કોપલડી કસોલ કરે રે લોલ.)

આવો ભલે પધાર્યા વીરા,
અમારે ઝૂંપડે રે લોલ:
જેઠ મોંઘેરાં મહેમાનો,
આંખલડી આજે કરે રે લોલ.
જેઠ તમને હરખે જીઓ,
અમારી ગાવડી રે લોલ:
ઘેનાં મીઠલાં કંઈ દૂધે,
ભરીશું તામડી રે લોલ:

ચા'વું સે'વું શીખી જગમાં,
ઝોણું જરી નહિ આણે:
હો ! રસખાળ ઝીલોને.

સુખદુઃખગીતડાં એકબીજાનાં,
સાથે મળીને ગાને રે:

સુખમાં શાંતિ દુઃખમાં ધીરજ,
ખ્યાલી પ્રભુતા પાને:
હો ! રસખાળ ઝીલોને.

(દાળ: વનમાં બોલે ઝીણા મોર,
કાચલડી કસ્બોલ કરે રે લોલ.)

આવો બલે પધાર્યા વીરા,
અમારે જૂંપડે રે લોલ:
લેઇ મંધિરાં મહેમાનો,
આંબલડી આને ઠરે રે લોલ.

લેઇ તમને હરખે જુઓ,
અમારી ગાવડી રે લોલ:

એનાં મીઠલાં કંઈ દૂધે,
ભરીશું તામડી રે લોલ:

મીઠડી કાચલડી આ બોલે,
અમારે બારણે રે લોલ:

ટહુકે રમેહના સન્માને,
અતિથિ કુન્નું રે લોલ:

જુઓ આંબલિયાની ડાળો,
નમે છે

ચા'વું સે'વું શીખી જગમાં,
 એણું જરી નહિ આણે:
 હો ! રસબાળ ઝીલોને.

સુખદુઃખગીતડાં એકબીજાનાં,
 સાથે મળીને ગાળે રે:

સુખમાં શાંતિ દુઃખમાં ધીરજ,
 ખ્યાલી પ્રભુતા પાળે:
 હો ! રસબાળ ઝીલોને.

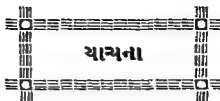

(રાજા વનમાં બોલે ઝીણા મોર,
કોયલડી કસ્તોલ કરે રે લોલ.)

આવો ભલે પધાર્યા વીરા,
અમારે ખૂંપડે રે લોલઃ
જેઠ મોંઘેરાં મહેમાનો,
આંખલડી આળે ઠરે રે લોલ.
જેઠ તમને હરખે જીઓ,
અમારી ગાવડી રે લોલઃ
અનાં મીઠલાં કંઈ રૂપે,
લરીશું તામડી રે લોલઃ
મીઠડી કોયલડી આ બોલે,
અમારે બારણે રે લોલઃ
ટહુકે રનેહના સન્માને,
અતિથિ કારણે રે લોલઃ
જીઓ આંખલિયાની ડાળો,
નમે છે લૂમખે રે લોલઃ

દેશે મીઠલડી મહેમાની,
 ફળોને જૂમળે રે લોલ.
 જુઓ કેવડિયો મધમધતો,
 અમારે આંગણે રે લોલ:
 ભલકે સ્નેહીની સુવાસે,
 અતિથિ કારણે રે લોલ.
 આજે મંગલ ગાથું ગીત,
 અમારે આંગણે રે લોલ:
 આવો ભલે પધારો વીરા,
 અમારે ઝૂંપડે રે લોલ.

(ઢાળઃ અંબોડા શિરપર શોભે છ સારા [વટસાવિત્રીના ગીતનો એક ભાગ.])

ઘે'નને બારણે વીર આવે આળે,
સાથે સિતારી સેવાની વાળે;
દેશની પ્રગતિને કાળે રે,
વીર ! એ યાચના કરતો.

છવન-પાયો જ્ઞાને ભરી લે,
બાલિકા તું ગૃહધર્મ લણી લે;
સંસારી આંક ગણી લે રે,
વીર ! એ યાચના કરતો.

ગૃહિણી યદ્ય ઘે'ન ગૃહને હીપાવે,
શાંતિ ભરી ગૃહ રાજ્ય ચલાવે;
સહુમાં તું પ્રેમ જગાવે રે,
વીર ! એ યાચના કરતો.

જનની બની જગમાર્ગ બતાવે,
ચા'વું ને સે'વું સહુને શીખાવે;
સંસારે સ્વર્ગ વસાવે રે,
વીર ! એ યાચના કરતો.

ગૃહિણી ગૃહદેવી.

ગૃહિણી ગૃહદેવી ! ગૃહદેવી !

ગૃહકુંજે કરે તું ઠલ્લોલ હો !

ગૃહિણી ગૃહદેવી ! ગૃહદેવી !

દિલની દાતાર તું, સેવા-મરદાર તું,

તારી અંતરની લાવના અમોલ હો !

ગૃહિણી ગૃહદેવી ! ગૃહદેવી !

પગલે પ્રકાશ તારે, હેરે ઉલ્લાસ તારે,

તારી વાણીમાં હેતના હિલ્લોળ હો !

ગૃહિણી ગૃહદેવી ! ગૃહદેવી !

નયને નમાવે રાજ, વચને અપાવે તાજ,

તારી શકિત શોભાવે કળા સોળ હો !

ગૃહિણી ગૃહદેવી ! ગૃહદેવી !

સમાજ તારનાર, રાષ્ટ્રને ઉદ્ધારનાર,

તું તો માનવી જીવન જય-મોલ હો !

ગૃહિણી ગૃહદેવી ! ગૃહદેવી !

ગૃહકુંજે કરે તું ઠલ્લોલ હો !

ગૃહિણી ગૃહદેવી ! ગૃહદેવી !

કન્યા:- નોકર-ચાકર સર્વથી, વર્તન ઉત્તમ સાર;
પતિ-કૃપાથી પામશુ, શિક્ષણ સહુ સંસાર.

વર:- ક્ષમા દયા ને પ્રેમનો, બાપ જપી દિનરાત;
સુંદર સ્નેહે ચાલશું, કરી સત્યનો સાથ.

કન્યા:- હૃદય-મંદિરે સર્વદા, ધરી નાથનું ધ્યાન;
મન વચન ને કર્મથી, જનીશ હું નિષ્કામ.

વર:- એકબીજાની ન્યૂનતા, પૂર્ણ કરીશું સાથ;
વિકાસક્રમના માર્ગમાં, પતિ-પત્ની સંગાથ.

કન્યા:- બે પાંખોથી ઊડશું, વિશ્વ-વ્યોમ મોઝાર;
જન્મેજન્મ મળો મને, આપ પતિ ભરથાર.

ગૃહિણી ગૃહદેવી.

ગૃહિણી ગૃહદેવી ! ગૃહદેવી !

ગૃહકુળે કરે તું કલ્લોલ હો !

ગૃહિણી ગૃહદેવી ! ગૃહદેવી !

દિલની હાતાર તું, સેવા-સરહાર તું,

તારી અંતરની ભાવના અમોલ હો !

ગૃહિણી ગૃહદેવી ! ગૃહદેવી !

પગલે પ્રકાશ તારે, હેડે ઉદ્વ્રાસ તારે,

તારી વાણીમાં હેતના હિલ્લોળ હો !

ગૃહિણી ગૃહદેવી ! ગૃહદેવી !

નયને નભાવે રાજ, વચને અપાવે તાજ,

તારી શક્તિ શોભાવે કળા સોળ હો !

ગૃહિણી ગૃહદેવી ! ગૃહદેવી !

સમાજ તારનાર, રાષ્ટ્રને ઉદ્ધારનાર,

તું તો માનવી જીવન જય-ગોલ હો !

ગૃહિણી ગૃહદેવી ! ગૃહદેવી !

ગૃહકુળે કરે તું કલ્લોલ હો !

ગૃહિણી ગૃહદેવી ! ગૃહદેવી !

ચૂકશે મા.

ચૂકશે મા, કોઈ ચૂકશે મા,
 પ્રભુનામનાં નિશાન કોઈ ચૂકશે મા.
 માયા, મમતા ને મોહ, તૃષ્ણા કે લોભની,
 જૂઠી દિશામાં કે ચૂકશે મા-પ્રભુ
 વિશ્વના પ્રકાશ સમી બ્રહ્મજ્ઞાન-ગોઠડી,
 અજ્ઞાન-અંધકારે પૂરશે મા-પ્રભુ
 પ્રેમ, સમભાવ, જ્ઞાન, ભક્તિ ને નમ્રતા,
 એની મૈત્રી સાંધી પછી ખૂટશે મા-પ્રભુ
 આંખ્યાં અજવાળાં જીવનને આંગણે,
 ફિલનાં જિઘાડો દ્વારે, જાંઘશે મા-પ્રભુ
 જોડો ! જાગો ! પ્રભુજી પ્રેમથી પુકારે,
 જ્ઞાન-ભક્તિ-કર્મ-માર્ગ ચૂકશે મા-પ્રભુ
 પ્રેમી પ્રભુજીને પ્રીછવાને માટે,
 કાયદાનાં થોથાંઓ ચૂંથશે મા-પ્રભુ
 પૂર્વ-દિશાથી પ્રભુજી પધારે એ,
 જોડા સદેશ કોઈ જૂલશે મા-પ્રભુ

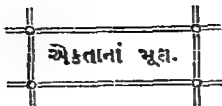

ચિત્રકાર]

જોશી મહોત્સવ.

[ગ. નવિશ કર પંડિત.

પૃષ્ઠ ૫૪

(લાજઃ બીણા ઝરમર વરસે મેહ)

મોંઘાં મોંઘાં છે એકતાનાં મૂલ,
સમજ્યા સહુ હિંદીઓ હવે;
સંપ આગળ આ દુનિયા પણ ફૂલ,
સમજ્યા સહુ હિંદીઓ હવે—મોંઘાં.

મદલયાં કૌરવ સરિખાં પણ કુળો,
કંઠાસે જ કપાયાં રે;
ચઢતી—પડતીનાં સહુ મપો:
સંપ—કુસુપે મપાયાં, હો !
સમજ્યા સહુ હિંદીઓ હવે—મોંઘાં.

કોણ હિંદુ કોણ પારસી મુસલમિન,
કોણ નાનાં કોણ મોટાં રે;
એક જ માતનાં સંતાનો સહુ:
એક જ દૃષ્ટિએ જોતાં, હો !
સમજ્યા સહુ હિંદીઓ હવે—મોંઘાં.

એકતાનાં મૂલ.

(ઢાળઃ ગ્રીણા ઝરમર વરસે મેહ)

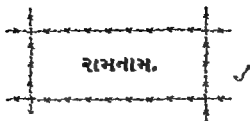
મોઘાં મોઘાં છે એકતાનાં મૂલ,
સમજ્યા સહુ હિંદીઓ હવે;
સંપ આગળ આ દુનિયા પણ ફૂલ,
સમજ્યા સહુ હિંદીઓ હવે—મોઘાં.

મદલયાં કૌરવ સરિખાં પણ કુળો,
કંકાસે જ કપાયાં રે;
ચઢતી—પડતીનાં સહુ માપોઃ
સંપ—કુસુપે મપાયાં, હો !
સમજ્યા સહુ હિંદીઓ હવે—મોઘાં.

કોણ હિંદુ કોણ પારસી મુસલમિન,
કોણ નાનાં કોણ મોટાં રે;
એક જ માતનાં સંતાનો સહુઃ
એક જ દષ્ટિએ જોતાં, હો !
સમજ્યા સહુ હિંદીઓ હવે—મોઘાં.

સ્થાપ્ત્યાં મંદિરિયાં જ્ઞાનને ઘાટે,
 પધરાવી ઐક્યની શક્તિ રે;
 ધૂની જગાવી એક જ તાલે:
 ત્યારે જ આપણી મુક્તિ, હો !
 સમજ્યા સહુ હિંદીઓ હવે—મીંધાં.

સીતા—રામનાં સંતાનઃ
 પુણ્ય ભૂમિનાં સંતાનઃ
 આવો હો ! રામનામ ઝીલવા.

નીતિ—રાજ્ય—નિપુણતામાં રામ—રાજ્ય શોભતું,
 સ્નેહલગ્ન શુદ્ધતામાં રામ—જીવન આપતું,

એવાં મોંઘેરાં ગાનઃ
 પ્રભુ—ગીતકાં ને તાનઃ
 આવો હો ! રામનામ ઝીલવા.

માતૃપ્રેમ— પિતૃપ્રેમ— ભાતૃપ્રેમ દર્શવા,
 યતિપ્રેમ— યત્નીપ્રેમ— મિત્રપ્રેમ નિરખવા,

રામ—જીવનમાં માનઃ
 લઈ ભારતી સંતાનઃ
 આવો હો ! રામનામ ઝીલવા.

પુનિત યગલે ગૃહગૃહે સીતા સતી યધારે,
પત્નીભક્ત પતિ રામ જીવનમાં ઊતારે,

હિંદુ સ્વર્ગને સમાનઃ
રામ — સીતાને ગાનઃ
સહુ ભારતી સંતાનઃ
આવો હો ! રામનામ બીલવા.

સૌંદર્યદેવ.

(ઢાળઃ વા વાયો ને વાદળ ઊમટ્યાં)

મારા હિલડાના તાર આજ જાગંતા,
જાગ્યાં જાગ્યાં પ્રભુનાં નૂર—
આવો આવો સૌંદર્યદેવ રસબીના.

મારી જમણી ભુજા આજ ફરકંતી,
મારે ટોડલિયે મોર રસપુર—
આવો આવો સૌંદર્યદેવ રસબીના.

મારે આંગણિયે કાચલ ટહુકંતી,
રામ-સીતાના જીવન-સૂર—
આવો આવો સૌંદર્યદેવ રસબીના.

મારે આંખો ઝૂલે રસમંજરીએ,
ફૂલવાડી ફેરે ઘેલીવર—
આવો આવો સૌંદર્યદેવ રસબીના.

મૃહરાજ્ય ઇચ્છો છો,
રાજ્યે રાજ્યો ક્યારે ?
આશા છે,
આશા થશે ક્યારે !

પ્રિયતમને પ્રશ્ન.

(દાળ: ગમલ-કવાલી તરીકે ભૈરવી રાગમાં ગવાય છે)

પ્રિયતમ ! પ્રેમી છે પ્રિયના,
જગત-પ્રેમી થયો ક્યારે ?
જિગારો હસ્ત મુજ ગ્રહીને,
જગત ઉદ્ધાર્યો ક્યારે ?

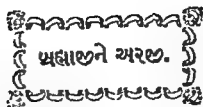
સ્વામી ! મમ સાથી સુખદુઃખના,
જગત-સાથી થયો ક્યારે ?
મને સન્માર્ગ દોરો છે,
જગતને દોર્યો ક્યારે ?

કવિ વક્તા ને સાક્ષર છે,
નિરક્ષર તાર્યો ક્યારે ?
સદા શાની ગણાવો છે,
સુવિદ્યા આપ્યો ક્યારે ?

વીરોના શૌર્યપૂરક છે,
રણાંગણુ ચોલ્યો ક્યારે ?
કિતાબો ખૂબ ખોલી છે,
હુન્ની દિલ વાંચ્યો ક્યારે ?

ગૃહે ગૃહરાજ્ય ધરૂંછો છો,
 સ્વરાજ્યે રાજ્યશો ક્યારે ?
 પ્રિય ! મુજ સર્વ આશા છો,
 નગત-આશા થશો ક્યારે !

હે પ્રજ્ઞાલ ! ચિત્રગુપ્તને, ચોપડે મુજ અરણ ચઢી,
એ અરણમાં મુજ લવનની આશ અનેરી છે જડી.

જો રજકણમાં કણ થાઉં ખરે,
તો રમણરેતી રસધૂલિ કરે;
પ્રભુ ! ભકતો મુજ શિર ચરણ ધરે—હે પ્રજ્ઞાલ !

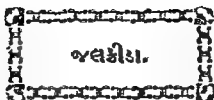
જો પત્થરકોટી પ્રાપ્ત થતી,
તો ગિરિ ગોવર્ધન ધારૂં પતિ;
જેણે ઉજ્જવળ કીધી ઇંદ્રમતી—હે પ્રજ્ઞાલ !

જો પંખીગણ અવતાર ધરૂં,
તો ખંસીખટ મજવાસ ધરૂં;
નિત કૃષ્ણકૃષ્ણ કલ્લોલ કરૂં—હે પ્રજ્ઞાલ !

જો પશુ થવા કરણી જ દીસે,
ખતું ગાવડી ગોકુળ ગામ વિષે;
ચરૂં નંદધેનુના ધણને મિષે—હે પ્રજ્ઞાલ !

મહામૂલો મનુષ્ય-દેહ ઘડે,
તો જન્મભૂમિ ગોકુળિયું જડે;
‘મજગોવાળણ માતૃત્વ મળે—હે પ્રજ્ઞાલ !

(લાળ: એક તાલે ગવાય છે.)

રસભરતી ઊછળે દિલદિલમાં,
 યમુના-તીર રસ-ખલિહારી;
 સાગ્યવંત ઠકરાણી ઘાટે,
 ખેલ્યા નટવર ગિરિધારી.

ખડલાગી એ મજવનિતાઓ,
 જલકીડા રસ ઝીલનારી;
 ઘડીઘડીમાં ઊદ્ધ-મસ્તીમાં,
 પાવન કરતી રસ-વારિ.

હોયનિયાં ઝળકે અણિયાળાં,
 નિરખી શ્યામ ધારીધારી;
 રામરામમાં નૃત્ય જાગતાં,
 ઘેલી બનતી મજનારી.

વૃક્ષ, વાયુ, વારિ સહુ નાચે,
 રમઝટ જાગી રસધારી;
 પુણ્યવંત એ જલ જમનાનાં,
 પાવન કરતા અવતારી.

ક્રક્રક્રક્રક્રક્રક્રક્રક્રક્ર
 ક્ર હસતી સુંદરીઓ. ક્ર
 ક્રક્રક્રક્રક્રક્રક્રક્રક્રક્ર

જે ગૃહમાં કલ્લોલ કરે,
 આ હસતી સુંદરીઓ;
 તે ગૃહમાં પ્રભુ રમણ કરે,
 જ્યાં વસતી સુંદરીઓ.

નેહભરી આંખડલી કરતી,
 અમી-છલોછલ દૃષ્ટિ કરતી,
 હયાના હેતે હસમસતી:
 હસતી સુંદરીઓ—જે ગૃહમાં.

આંગણીએ અજવાળાં ભરતી,
 ગૃહેગૃહે દીપમાળા કરતી,
 સ્વર્ગ રચી સંસારે વસતી:
 હસતી સુંદરીઓ—જે ગૃહમાં.

રાષ્ટ્રશક્તિ ણની ચેતન વરતી,
 ફૂલહાં સમ જગ સુવાસ બરતી,
 દિલદિલમાં દેવી સમ વસતી:
 હસતી સુંદરીઓ.

જે ગૃહમાં ઠલોલ ઠરે,
 આ હસતી સુંદરીઓ;
 તે ગૃહમાં પ્રભુ રમણ ઠરે
 જ્યાં વસતી સુંદરીઓ.

(હાજી સીતારામનાં સંતાન.)

અમર હીંચકે મુહાય,
 સુખદ શાંતિ વરાયઃ
 ઝૂલે રસિકા હીંચકે.

વિવિધરંગી ફૂલવેલો મે'ક મે'ક મે'કતી,
 મંદ મંદ સમીરસેર લે'ક લે'ક લે'કતી;

અમર અંતર પોષાય,
 અજબ આનંદ રેલાયઃ
 ઝૂલે રસિકા હીંચકે.

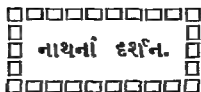
વીસરી જંજાળ આજ જગતની આ હીંચકે,
 ભાગે ઉરજવાલ અખંડ શાંતિભરી હીંચકે;

સકલ ચિંતા વીસરાય,
 કલેશ કામ ક્રોધ ભયઃ
 ઝૂલે રસિકા હીંચકે.

રાષ્ટ્રશક્તિ ધની ચેતન વરતી,
 ફૂલડાં સમ જગ સુવાસ બરતી,
 દિલ્લદિલમાં દેવી સમ વસતીઃ
 હસતી મુંદરીઓ.

ને ગૃહમાં કલ્લોલ કરે,
 આ હસતી મુંદરીઓ;
 તે ગૃહમાં પ્રભુ રમણ કરે
 ન્યાં વસતી મુંદરીઓ.

(દાળ: શીખ સાસુજી દે છે રે કે વહુજી રહેા ઢંગે)

પ્રભુ—ભક્તિને વશ થઇને
 પધાર્યા પ્રેમ ધરી,
 રામ—લક્ષ્મણ—દર્શનથી,
 સાચું હું સત્ય વરી.

નાથ યુગયુગ વીત્યા રે,
 ન દર્શન કીધાં કરી,
 એવાં પાપ શાં કીધાં રે,
 અમે નહિ યાદ જરી ?

પુણ્ય ભૂમિ આ ભારત રે,
 સદા તમ નામે તરી,
 નિત્ય જીવન જીવે એ,
 મુખે રામરામ સ્મરી.

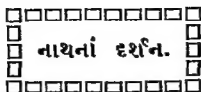
રામ—રાજ્યની ઝાંખીની,
 જગતમાં આશા ભરી,

સુદિ પર સ્વર્ગ રચે નિત્ય અમર હોયકો,
 સર્વસુખ હેલી મચે જૂલે ત્યાં હોયકો;

રાગ—રાગિણી ઊભરાય,
 મીઠી વનગ્રી જય ગાયઃ
 જૂલે રસિકા હોયકે.

અમર હોયકો સુહાય,
 સુખદ શાંતિ વરાયઃ
 જૂલે રસિકા હોયકે.

(હાળ: શીખ સાસુજી દે છે રે કે વહુજી રહો ઢંગે)

પ્રભુ—લકિતને વશ થઇને
 પધાર્યા પ્રેમ ધરી,
 રામ—લક્ષ્મણ—દર્શનથી,
 સાચું હું સત્ય વરી.

નાથ યુગયુગ વીત્યા રે,
 ન દર્શન દીધાં કરી,
 એવાં પાપ શાં કીધાં રે,
 અમે નહિ યાદ જરી ?

પુણ્ય જૂમિ આ ભારત રે,
 સદા તમ નામે તરી,
 નિત્ય જીવન જીવે એ,
 મુખે રામરામ સ્મરી.

રામ—રાજ્યની ઝાંખીની,
 જગતમાં આશા ભરી,
 આવો નાથ પધારો રે,
 જીવનમાં જ્યોતિ કરી.

અમે બૂલ્યાં અમારું રે,
 થાક્યાં હવે કરતાં હરિ,
 હવે એક જ આશા રે,
 જિગારે રામ કરી.

ગૃહિણીનું સ્વપ્નું

(ઢાળઃ આજ સ્વપ્નામાં મેં તો પારસ પીપળો દીઠો રે)

આજ સ્વપ્નામાં મેં તો સાતે સાયર દીઠો છું રે,
સમઢરિયાની લે'ઈ રે એ તો મારા સ્વપ્નામાં રે.

આજ સ્વપ્નામાં મેં તો જહુપતિને જોયા છું રે,
લખમણજીનાં રૂપ એ તો મારા સ્વપ્નામાં રે.

આજ સ્વપ્નામાં મેં તો ગંગા ગોદાવરી દીઠી છું રે,
જમનાજીનાં નીર એ તો મારા સ્વપ્નામાં રે.

આજ સ્વપ્નામાં મેં તો મો'રતો આંધો દીઠો છું રે,
ઢાયલના ટહુકાર એ તો મારા સ્વપ્નામાં રે.

આજ સ્વપ્નામાં મેં તો ડેલીએ ઢાયરા દીઠો છું રે,
રામરાજનાં રાજ એ તો મારા સ્વપ્નામાં રે.

સાતે ચ સાયર એ તો અમારા સસરા છું રે,
સમઢરિયાની લે'ઈ એ તો મારાં સાસુ છું રે.

જહુપતિનાં તેજ એ તો મારા જેઠો છું રે,
લખમણજીનાં રૂપ એ તો મારા હિયર છું રે.